

שלושה עשורים להחלטת התנועה הרפורמית כי בן לאב יהודי הוא יהודי גם אם אמו לא יהודיה

לאב יהודי נחשבים כיהודים, בדיוק כמו ילדים לאם יהודיה¹. לתוצאות הסוציולוגיות של החלטת קביעת היהדות על פי האב על יהדות אמריקה לאורך שלושים השנים האחרונות יש חשיבות מכרעת לחיים היהודיים בימינו, והן העומדות במוקד מאמר זה.

החלטת קביעת היהדות על פי האב משנת 1983 היתה הכרעה בעלת חשיבות עצומה, שהשפיעה על כלל היהדות האמריקנית, שכן היהדות הרפורמית הפכה לצורת ה"מחדל" של יהדות אמריקה. בניגוד למצב בישראל וברוב קהילות התפוצה היהודית, שם היהדות ה"מתקדמת" או ה"רפורמית" מהוות תנועות מיעוט, יהודים אמריקנים רואים כיום את עצמם כיהודים רפורמים (יותר מ-35 אחוזים מכלל המשפחות היהודיות באמריקה) יותר מאשר כל זרם אחר ביהדות.² באמצע שנות המאה העשרים היתה היהדות הקונסרבטיבית "ברירת המחדל" של ההשתייכות היהודית באמריקה, שכן נראה היה שהקהילות הקונסרבטיביות מציעות את סגנון היהדות הנורמטיבי ביותר והכי פחות בעייתית באמריקה. ברוב הארצות האחרות הדוברות אנגלית ובישראל, השתייכות לזרם האורתודוקסי נתפסה ועדיין נתפסת כיום כצורת ה"מחדל" של היהודיות. בלי קשר למידת הדתיות האישית שלהם, סביר להניח שיהודים בקהילות ישראל, אירופה ואמריקה הלטינית הפוקדים את בית הכנסת, ימצאו את עצמם בבית כנסת אורתודוקסי, בעוד שיהודים המעדיפים פרשנויות

היהדות הרפורמית – וקביעת יהדות על פי מוצא האב – הן ה"נורמות" באמריקה כיום

שיעור נישואי התערובת בין יהודים אמריקניים לבין לא-יהודים גדל דרמטית בסוף שנות השישים ולאורך שנות השבעים של המאה שעברה. אף ששיעור נישואי התערובת גדל בקרב גברים ונשים גם יחד, הסיכוי שגבר יהודי יינשא ללא-יהודיה נותר גבוה בהרבה מזה שאשה יהודיה תינשא לגבר לא-יהודי. זוגות בנישואי תערובת, ששייכו עצמם ליהדות נטו להצטרף לקהילות רפורמיות, אך רבים מהם נרתעו מהשתייכות לקהילה מפני שהניחו שילדיהם לא ייחשבו ליהודים. על פי העקרון של קביעת היהדות על פי מוצא האם (matrilineal descent), שהנחה את חוקי ההלכה היהודית מאז חכמי המשנה ואילך, רק ילדים שנולדו לאם יהודיה מוגדרים כיהודים מלידה מבחינת מעמדם. ילדים לאם יהודיה נחשבו ליהודים בלי קשר לדת אביהם, אבל ילדים מנישואי תערובת לאבות יהודים לא נחשבו כיהודים אלא אם אמם הלא-יהודיה התגיירה. כלל קביעת היהדות על פי האם שונה באופן רשמי כשאיגוד הרבנים של היהדות המתקדמת (Central Conference of American Rabbis – CCAR) הצביע ב-1983 בעד הנהגת קביעת היהדות על פי מוצא האב (patrilineal descent), בהחלטה שקבעה כי בתנועת היהדות המתקדמת האמריקנית, ילדים

ליברליות ליהדות ייאלצו לחפש לעצמם בתי כנסת "מתקדמים" או "חופשיים", שמספרם קטן בהרבה.

את ההגמוניה של היהדות המתקדמת באמריקה כיום ניתן להבין על בסיס פרקטי ואידיאולוגי גם יחד. היהדות המתקדמת באמריקה נהנית מעדיפות מספרית מפני שמקובל לראותה כזרם הדתי היהודי המכיל ביותר, במישור המעשי והאידיאולוגי, מבין הזרמים הדתיים ביהדות אמריקה, המקבל בזרועות פתוחות את כל סוגי המשפחות היהודיות, כולל משפחות מעורבות, הומוסקסואליות ואחרות, השונות מן הנורמות היהודית לאורך ההיסטוריה. מבחינה

אידיאולוגית, הזרם הרפורמי גדל מפני שהוא מאמץ "מפת משמעות" הנוחה לרוב יהודי אמריקה, ומשלב בתוכו את עיקרי הליברליזם האמריקני. העלאה על נס של הבחירה החופשית בזרם הרפורמי כתפיסה יהודית מטבעה; הניסוח של "יעוד" יהודי המושתת על אתוס אוניברסליסטי, הידוע בשם "תיקון עולם", במקום להתמקד בקיום מצוות פרטיקולריסטיות; מחויבותו

למורשת החברתית והרעיונית ה"יודאו-נוצרית" ולדיאלוג בין-דתי; ההנחה הגלומה בי כי ההצדקה לדת היא בהיותה שיטה לפיתוח מידות טובות ולא כמטרה בפני עצמה; קבלתו בברכה את המחקר המדעי של כתבים יהודיים, ושל ההיסטוריה, הדת והתרבות היהודית - בצד הסתייגותיו התכופות ממושגים כמו "נְבִחְרוּת/ העם הנבחר" (chosenness) ו"עַמִּיּוּת" (peoplehood) - כל אלה הופכים זרם זה לנח אידאולוגית.

ברמה המעשית, הדמוגרפית, התנועה הרפורמית גדלה משום שקבוצות גדולות ומגוונות של יהודים

**בהקשר
האמריקני הרחב,
הזהות האתנית -
דתית של אדם
היא וולונטרית
וגמישה,
ואמריקנים רבים
מניחים שהם
יכולים להגדיר
לעצמם את
זהותם האתנית
והדתית**

ומשפחותיהם מאמינים כי היהדות הרפורמית תקבל אותם כפי שהם, כולל אלה שהידע שלהם ביהדות מוגבל ו/או שהרקע הדתי שלהם מפוקפק. לתפיסתם, הסבירות לכך שהיהדות הרפורמית תגרום להם לחוש בלתי-רצויים נמוכה בהרבה בהשוואה ליחס שיקבלו מן הזרם הקונסרבטיבי או האורתודוקסי. בנוסף, יש לציין שאמריקנים רבים קוראים לעצמם "רפורמים", אך בפועל אינם משתייכים לשום קהילת מתפללים. בדמיון הפופולרי של יהדות אמריקה, היהדות הרפורמית היא הזרם הליברלי הגנרי,³ ומעמד זה מקנה להכרזות הזרם הרפורמי בעניינים דתיים - ובכלל זה ההחלטה על קביעת היהדות גם על פי מוצא האב - חשיבות מכרעת לעתיד היהדות באמריקה.

בנוסף לגורמים ספציפיים ליהדות המתקדמת באמריקה, את החלטת קביעת היהדות על פי האב והשלכותיה יש להבין במסגרת ההקשר האמריקני הרחב יותר, שבו הזהות האתנית-דתית של אדם היא וולונטרית וגמישה, ואמריקנים רבים מניחים שהם יכולים להגדיר לעצמם את זהותם האתנית והדתית. עד לאחרונה - ובמקומות רבים בעולם עדיין - אנשים נולדו לתוך חברות אתנו-דתיות והיו מזוהים ומוגדרים על פי השתייכותם הקבוצתית. אבל באמריקה במאה העשרים-ואחת, פלחים גדלים באוכלוסיה חופשיים יותר מאי פעם "להמציא" את עצמם כפרטים. על פני הספקטרום הרחב של אמריקנים "לבנים" - שמשקיפים אחדים כבר הציעו שכיום הוא כולל גם אמריקנים משכילים ממוצא היספני ואסיאתי בצד אמריקנים ממוצא "אתני" אירופי (יוונים, איטלקים, יהודים) - אנשים יכולים לבחור להזדהות עם קבוצה אתנית או דת כזו או אחרת, או שהם יכולים ליצור מודלים היברידיים חדשים, המשלבים היבטים מסוימים מתוך שתי מסורות שונות או יותר.⁴ כפי שממחישות התשובות למפקד האוכלוסין של ארה"ב, ההולכות והופכות מורכבות יותר, האמריקנים מרגישים חופשיים לבחור לעצמם ולמשפחותיהם

מורשת היברידית. הבחירה באופציות מותאמות אישית מוסיפה ומרחיבה "דפוס של התערבות" סוציולוגי המהווה מזה זמן רב את אחד המאפיינים המגדירים את החיים באמריקה.⁵ יהודים רבים, כמו אמריקנים לבנים אחרים, יכולים להרגיש ואף מרגישים בנוח עם תפיסת הזהות האתנו-דתית שלהם כזהות חדירה ונזילה, שדגשה משתנים עם הזמן. החלטת קביעת היהדות על פי האב התרחשה בהקשר זה, שבו אמריקנים רבים מתייחסים להגדרה העצמית של זהותם האתנו-דתית כאל אחת מחירויות וזכויות הפרט שלהם.

ההחלטה שאבות, ולא רק אמהות, יכולים להכריע זהות יהודית

שני מסמכים בני התקופה, שהוציאה תנועת היהדות הרפורמית, מפרטים את ההנמקות והכללים הנוגעים להחלטה משנת 1983: דו"ח הוועדה לקביעת יהדות על פי האב (Committee on Patrilineal Descent), שאושר ב-15 במרס 1983;⁶ ותשובת איגוד הרבנים המתקדמים ("האיגוד המרכזי של רבנים אמריקאים") (CCAR) בעניין קביעת יהדות על פי האב ועל פי האם (38#);⁷ שפורסמה באוקטובר 1983. דו"ח הוועדה מתמקד במשברים הסוציולוגיים עמם מתמודדת תנועת היהדות הרפורמית, ומשלב דיונים הלכתיים עם פרשנויות והסברים חברתיים-היסטוריים, ואילו תשובת הרבנים דנה באופן מעמיק יותר בשינויים שחלו בעמדות ההלכתיות ולאורך ההיסטוריה כלפי שאלת קביעת יהדותו של אדם. דו"ח הוועדה מגדיר נישואי תערובת כ"איחוד בין יהודי לבין לא-יהודי" ומבהיר כי ההחלטה עוסקת "רק בזהותם היהודית של ילדים שאחד מהוריהם יהודי וההורה האחר לא-יהודי". פסקאות הסיום של ההחלטה קובעות כי:

איגוד הרבנים המתקדמים ("איגוד המרכזי של רבנים אמריקאים") מצהיר כי ילד שאחד מהוריו יהודי ייחשב כיהודי מלידה. את הנחת היהדות של הצאצא של כל נישואי תערובת יש לבסס באמצעות אקטים פורמליים ופומביים הולמים ובמועדם של הזדהות עם האמונה היהודית והעם היהודי. קיום מצוות אלו משמש ליצירת מחויבות אצל המשתתפים, הן ההורה והן הילד, לקיום חיים יהודיים.

בהתאם לנסיבות, מצוות המובילות לזהות יהודית חיובית ובלעדית יכללו הכנסה בברית, מתן שם עברי, לימוד תורה, חגיגת בר/בת מצווה, וקבלת התורה (קונפירמציה). אצל אנשים שעברו את גיל הילדות וטוענים לזהות יהודית, ניתן להוסיף או להחליף טקסים פומביים או הצהרות זהות, בהתייעצות עם הרב.⁸

**מושג האבהות
כגורם המכריע
את זהות
הצאצאים
כיהודים מלידה
מופיע בקביעות
בתנ"ך העברי**

יש הרואים בהחלטת קביעת היהדות על פי האב תגובה הלכתית ומנהלתית לעובדות קיימות. במלים אחרות, מספר רב של יהודים אמריקנים רפורמיים התחתנו עם נשים לא-יהודיות שלא התגיירו, ואם התנועה רצתה שהזוגות הללו ומשפחותיהם יהפכו לחלק מן הציבור שלה, היה עליה לאמץ את ההגדרה הרפורמית החדשה לשאלת מיהו יהודי. אך המציאות מורכבת יותר. מושג האבהות כגורם המכריע את זהות הצאצאים כיהודים מלידה מופיע בקביעות בתנ"ך העברי, כפי שפירטו מחברי הדו"ח: "גם המסורת

בהמשך מצטטת הוועדה את מהדורת 1961 של המדריך לרב הרפורמי, שבו נאמר כי היהדות הרפורמית מקבלת ילד לאב יהודי ולאם לא-יהודיה "כיהודי ללא גיור רשמי, אם הוא לומד בבית ספר יהודי ומשתתף בתוכנית לימודים המובילה לקבלת התורה". בהנחה כי "כיום אי אפשר עוד להניח מראש [...] שילד לאם יהודיה יהיה יהודי, בדיוק כפי שלא ניתן עוד להניח כי ילד לאם לא-יהודיה יהיה לא-יהודי", החליטה הוועדה כי "לצורך קביעת המעמד של ילד מנישואי תערובת יחולו דרישות זהות, בין אם האם יהודיה ובין אם האב יהודי".

החלטה זו של איגוד הרבנים הרפורמים לא היתה סטייה חדה מדרך החשיבה הרפורמית הקודמת - כפי שהחלטה מ-1983 מדגישה באמצעות הציטוט מהמסמכים משנת 1947 ומשנת 1961. היא היתה ההתפתחות המתבקשת מתוך הגישה הרפורמית אחרי מלחמת העולם השנייה, והיוותה אישור בדיעבד לעשרות שנים של הצהרות קודמות, כפי שהדגיש אחד מדובריה המשפיעים ביותר, הרב אלכסנדר שינדלר, בדבריו בכנס הדו-שנתי של הזרם הרפורמי ב-1984, ובהרצאה שנשא ב-1986 ב"כנס כלל לאחדות יהודית". בהתמקדו בשוויוניות כמניע עיקרי - "השוויון המלא של גברים ונשים בחיי הדת", הביע שינדלר את תמיכתו הנרגשת בדרך שבה החלטת קביעת הזהות על פי האב הביאה ילדים לאבות יהודים אל חיק הקהילה:

הגיע הזמן לומר להם: בשם אלוהים, יהודים אתם. אתם הבנים והבנות של הורה יהודי. בהסכמת שני הורכם חונכתם כיהודים. החלטתם לחלוק עמנו את גורלנו. לכן אתם בשר משרנו, עצם מעצמותינו. אתם באמת מה שאתם חושבים שאתם: יהודים ראויים בדיוק כמו כל מי שנולדו יהודים.⁹

מנהיגים משפיעים רבים בתוך התנועה הרפורמית הסכימו עם שינדלר "כי כדאי להם לקבל ילדים לאבות יהודים ואמהות גויות כיהודים, כי זוהי מדיניות דתית

התנ"כית וגם המסורת ההלכתית מקבלות כמובן מאליו את העובדה שבעם היהודי, צד האב באילן המשפחה הוא בדרך כלל המכריע בהתחקות אחר המוצא". בדוגמאות רבות בתנ"ך נקבע מעמד הילד על פי שבט האב. הדו"ח קובע עוד כי "גם במסורת ההלכתית נותרה מסורת זו בתוקף, ומצטט כהוכחה דוגמאות למעמד הכוהנים - "ישראל המתחתן עם בת-כוהן נשאר ישראל", ואת נוסח המשנה "תנו רבנן: האב חייב בבנו [...] ללמדו תורה" (מסכת קידושין כ"ט, א'; שולחן ערוך, יורה דעה 245.1). רק במקרה ש"יש קידושין ויש עבירה, [...] הוולד פְּמוֹתָהּ" (כמוצא האם) (קידושין ג', י"ב). הדו"ח מציע פרשנות סוציולוגית לסיבה לקביעת זהות הוולד על פי מוצא אמו במקרים של קידושין בעבירה: "לאשה ולילד שלה לא נותרה ברירה אלא לשוב למשפחתה".⁹

תוך ציון העובדה ש"מאז האמנציפציה התמודדו היהודים עם הבעיה של נישואי תערובת ומעמד הצאצאים הנולדים מנישואי תערובת", החזירה הוועדה עקרונות שהועלו בהצעה משנת 1947 בוועדה של איגוד הרבנים המתקדמים לנישואי תערובת ונישואי חוץ:

לגבי תינוקות, הצהרת ההורים כי יגדלו אותם כיהודים תיחשב כמספיקה לגיור... כך גם ילדים בגיל בית-ספר דתי לא יחויבו לעבור טקס גיור מיוחד, אלא יקבלו חינוך כתלמידים רגילים בבית הספר. טקס קבלת התורה בסיום הלימודים בבית הספר ייחשב כתחליף לטקס הגיור.

"לגבי צאצאים הנולדים מנישואי חוץ, טקס קבלת התורה בסיום הלימודים ייחשב כתחליף לטקס הגיור", הציעה וועדה של רבני התנועה הרפורמית כבר בשנת 1947

הגיונית ולגיטימית, לדברי דינה אבן קפלן, היסטוריון של התנועה הרפורמית.¹¹

קביעת היהדות על פי האב היתה במובנים רבים תגובה הגיונית לשינוי הנורמות באמריקה בשנות השבעים והשמונים. בעוד שבעבר נישואין בתוך מסגרת הקבוצה האתנו-דתית של אדם נחשבו נורמטיביים לאמריקנים נוצרים ויהודים גם יחד, כעת נרשמה עליה חדה בשיעורי הנישואין הבין-דתיים והבין-גזעיים באמריקה. פלורליזם ורב-תרבותיות היו למלים אופנתיות, בעיקר בסביבות החברתיות-כלכליות המשכילות והעשירות שבהן חיו רוב היהודים. לא-יהודים רבים יותר ראו ביהודים בני זוג אטרקטיביים לנישואין, אבל פחות ופחות לא-יהודים שנישאו ליהודים היו מוכנים להתגייר - הגיור נתפס כמיותר - מדוע עליהם לשנות את מי שהם? בנוסף, נראה היה להם ברור שההתעקשות על קביעת היהדות על פי האם בלבד היא מדיניות מטופשת, שכן הרושם היה שהיא מרחיקה מן היהדות המוני משפחות יהודיות בפוטנציה. מספר גדל והולך של יהודים אמריקנים ליברליים היו משוכנעים כי אילו רק היו מוסדות היהדות, ובכללם בתי הכנסת, מוכנים להנמיך את מחסומי הכניסה ולגלות יחס מכיל יותר, היו גם המשפחות שיש בהם אם יהודיה או אב יהודי יכולות להיות חלק מן הקהילה היהודית, ומספר היהודים היה עולה במקום לרדת. הרב דוד אלנסון, נשיא ההיברו יוניון קולג' - המכון היהודי לדת (Hebrew Union College - Jewish Institute of Religion - HUC-JIR) והיסטוריון חשוב של החברה וההגות היהודית, נתן לאחרונה אישור לחשיבותו החיובית והנמשכת של מניע זה, באמרו כי "הקהילות מוכרחות לעסוק בשמירה על גודל הציבור שלהן".¹²

אלנסון ורבנים רפורמים נוספים ניסחו טעמים מוסריים עקרוניים להרחבת קביעת היהדות כך שתחול על ילדים לאב יהודי. בעיני רבים נראו ההבדלים המגדריים בהלכה היהודית לא רק בלתי-

ניתנים להסבר הגיוני אלא גם סקסיסטיים ומפלים. אם ילדים לאמהות יהודיות יכולים להיחשב כיהודים בלידתם, מדוע לא ילדיהם של אבות יהודים? בנאומו לפני ועד הרבנים הרפורמים ב-1986 הזכיר אלנסון כי יהודים רפורמים "מסרבים לקבל יהדות מונוליתית" כי "היהדות אינה מדברת, ומעולם לא דיברה, בקול אחד הקופא על שמריו", ואפיין את החלטת קביעת הזהות על פי האב כמונעת מתוך "רגשות חמלה וצדק - הנובעים בעצמם מן המסורת היהודית". בהשוואתו את ההחלטה ל"החלטתנו [הזרם הרפורמי] להסמיך

נשים לרבנות ולהעניק לנשים מעמד ציבורי זהה לזה שהיה שמור לפני כן לגברים בלבד [1974], קבע אלנסון כי שתי ההחלטות "מייצגות שכנוע דתי פנימי עמוק מצדנו" ביחס לאמונה כי "אלוהים ברא גברים ונשים בצלמו" - אם כי "ההחלטה להעניק מעמד של יהודים לבנות ולבנים של אבות יהודים ואמהות לא-יהודיות [...] לא זכתה לאותה הסכמה מלאה

**יהודים אמריקנים
ליברליים
משוכנעים: אם
מוסדות הקהילה,
כולל בתי הכנסת,
ינמיכו את
מחסומי הכניסה,
מספר היהודים
יעלה במקום
לרדת**

בקרב כל חברי הוועד שלנו", עקב החשש מפני פיצול האחדות היהודית, "כלל ישראל".¹³

זאת ועוד, במצבים אחרים נתנו גם כמה בני-סמכא אורתודוקסים ביטוי לתפיסה כי ילדים לאב יהודי ולא-יהודיה יכולים להיחשב - אם לא כבני העם היהודי על פי ההלכה - לפחות כ"זרע ישראל", ממוצא יהודי. אלנסון התרגש במיוחד מן הדיונים ההלכתיים שניהל הרב חיים אמסלם, שטען כי בתוך ההקשר של החברה הישראלית, את אותן נשים שלא נולדו כיהודיות ואשר "המזדהות עם העם היהודי ומנהלות חיים יהודיים", צריך לגייר במהירות באמצעות הרשויות בישראל,

**"השאלה לפי
מה נקבעת
יהדות הצאצא
עמדה עדיין
במרכז ויכוחים
סוערים בין
חכמי המשנה
(המאה השנייה
והשלישית
לספירה)"**

גם מתוך חמלה על מצבן וגם מכיוון שנוכחותם של לא-יהודים כה רבים במשפחות ובקהילות בישראל מהווה "מצב חירום". "ההלכה היהודית בעצמה", טען אמסלם, "מחייבת אותנו להקל ככל האפשר במסגרת דרישות ההלכה היהודית", והוא מציע כי "ראוי לאהוב אותם ולקרב אותם".¹⁴ אלנסון והוגים רפורמים הסבורים כמוהו הרחיבו את התפיסות שכוונו לישראל כך שיחולו גם על משפחות וקהילות בתפוצות.

אם אפילו בתנועה הרפורמית עצמה היו רבנים שהתנגדו להחלטת הזהות על פי האב, אין להתפלא על כך שמלומדים ומנהיגים דתיים אורתודוקסים וקונסרבטיביים רבים הביעו הסתייגות. הביקורות מכל צדי הסוגיה קובצו בגליון מיוחד של כתב העת Judaism (בהוצאת הקונגרס היהודי האמריקני) בשנת 1985, תחת הכותרת "ילדים מנישואי תערובת, האם הם יהודים: סימפוזיון בנושא קביעת היהדות על פי האב", שבמרכזו ניתוח מחקרי של "עקרון קביעת היהדות על

פי האם מנקודת מבט היסטורית", מאת שעהיה כהן (Shaye J.D. Cohen). כהן הדגים את קיומו של המושג העתיק "זרע ישראל" (זרעו של גבר יהודי כבסיס לקביעת זהות הצאצא על פי האב) בטקסטים עבריים מן התנ"ך, וחיפש הוכחות איך ומדוע התחילה ההלכה היהודית להסתמך על מוצא האם ולא על מוצא האב לקביעת הזהות הדתית של הילדים. בניגוד לרבים מעמיתיו שסברו שעקרון קביעת היהדות על פי האם הונהג בימי עזרא (המאה החמישית לפנה"ס), טען כהן כי הנושא עדיין עמד במרכזם של ויכוחים סוערים בין רבני תקופת המשנה (המאה השנייה והשלישית

לספירה), ולפיכך הציע כי "עקרון קביעת המוצא על פי האם הוא חידוש הלכתי מן המאה הראשונה או השנייה לספירה [...] שהונהג לא בתגובה לצורך חברתי, אלא כתוצאה מזרם הרעיונות החדשים שחלחלו אל היהדות ההלכתית". כהן העלה את ההשערה שעקרון קביעת המוצא על פי האם בתרבות הרומית היה זר לשינויים שהתחוללו ביהדות באותה תקופה.¹⁵

הרב י' דוד בלייך, שכיהן אז כראש הישיבה בישיבת רבינו יצחק אלחנן בישיבה יוניברסיטי, ראה את ההחלטה כ"זלזול מחפיר בקשרי היסוד הפורמליים המאחדים את כל היהודים", ופסל אותה כ"שקולה להתכחשות מוחלטת לקשרים הרופפים ממילא שמחברים בין יהודים רפורמים לשאר החברים בקהילה הדתית היהודית".¹⁶ המלומד האורתודוקסי לורנס שיפמן, המתמחה בחקר תקופת הבית השני, הזהיר כי ההחלטה מאפשרת "לצעוד בעקבות שליח הנצרות פאולוס (Paul) ולהכניס גויים לבית הכנסת", צעד שיוביל את היהודים הרפורמים באמריקה לקעקע את יהדותם הם, באופנים דומים למה שכנראה קרה לשומרונים, לקראים ולנוצרים הראשונים.¹⁷ בהציגו את השאלה "קביעת המוצא על פי האב - פתרון או בעיה?", טען רוברט גורדיס, פרופסור למקרא בסמינר הרבני הקונסרבטיבי (בית המדרש לרבנים באמריקה), כי "המניעים שהובילו אותם לנקוט צעד זה ברורים מאליהם", והם (א) "הגידול העצום במספר נישואי התערובת בארצות הברית וברחבי העולם, שלא פסח אפילו על ישראל, מייצג בריחת משאבי אנוש מן הקהילה היהודית, הפוגעת אנושות בקיומה, בעיקר לנוכח שיעור הילודה הנמוך במשפחות יהודיות", ו-(ב) לגבי נשים לא-יהודיות הבוחרות להינשא ליהודים ניתן לפחות להניח שהן בנות-ברית למפעל היהודי. למרות זאת קרא גורדיס לחתור לכך שהאם הלא-יהודיה תתגייר, ועדיף לפני שיוולדו ילדים, או לפחות מיד אחרי לידתם, שכן הילדים עצמם עוברים גיור. גורדיס מסכם: "אם אינה יכולה אפילו

מושא ללעג ולהערות מיזוגניות מזלזלות. גברים יהודים מרבים לאמץ ולהפנים סטריאוטיפים שליליים כאלה ורואים נשים יהודיות לאורם.

שינויים ממוגדרים ביהדות הרפורמית באמריקה

בשנים שבהן הועברה החלטת קביעת היהדות על פי האב ויושמה בקהילות היהדות הרפורמית, חברו יחד נישואי התערובת והאקטיביזם של הנשים בתנועה

**פרופ' (לתלמוד)
יהודית האופטמן
הזהירה: "אימוץ
קביעת היהדות
על-פי האב
יפחית את
הלחץ על גברים
יהודים לחפש
בת-זוג יהודיה"**

הרפורמית ליצירת אתגר חדש ומבלבל - הפמיניזציה של היבטים רבים ביהדות הרפורמית באמריקה. כדי להבין את החלטת קביעת היהדות על פי האב ואת האקטיביזם הדתי של הנשים ביהדות הרפורמית בהקשרים הסוציולוגיים של זמנם, יש לזכור כי בסוף שנות השישים ותחילת שנות השבעים פעלו שלוש תנועות חברתיות - הגל השני של הפמיניזם,

התנועה לזכויות האזרח, והציונות - שהשפיעו עמוקות על יהדות אמריקה. רבנים אמריקניים מכל הזרמים, ובמיוחד מספר גדול של רבנים רפורמים, הפכו למנהיגים נראים ובולטים בתנועה לזכויות האזרח. האופי הפרטיקולריסטי האתנו-דתי שלהם, ולא דווקא האידיאולוגיה של כור ההיתוך האמריקני, הוא שהעניק לצעירים יהודים היתר לבדוק את אותם היבטים של החיים שהפכו את היהודיות שלהם לאיכות מובחנת ובולטת.

בתוך התנועה הרפורמית החל לתסוס עניין מחודש בטקסטים ובטקסים יהודיים שנחשבו בעבר מיושנים.

להביא את עצמה להתחייב ללימודים לקראת גיור, או אם היא מוצאת שאינה מסוגלת לקבל על עצמה את היהדות אחרי לימודים וחשיפה לתכני היהדות, הרי שהביטוי 'גידול הילד כיהודי' ריק מתוכן בכל מובן חשוב.¹⁸ הרב יואל רוט (המבטא תכופות את רוח המסורתיות הקונסרבטיבית ב-JTS, בית המדרש לרבנים באמריקה), אמר: "המספרים אינם חזות הכל", והזהיר כי הפרת ההבנה היהודית הכלל-עולמית כי "רק ילדים לאם יהודיה הם יהודים מלידה; כל האחרים טעונים גיור כדי להפוך ליהודים" תחבל באפשרות של כל היהודים באשר הם להינשא זה לזה.¹⁹ רק יהודית האופטמן, פרופסור לתלמוד בבית המדרש לרבנים (שקיבלה בהמשך הסמכה לרבנות), העלתה את ההשלכות שיש להחלטה על נשים יהודיות לא-נשואות, כלותיהם הפוטנציאליות של אותם גברים יהודים הנישאים מחוץ לקהילה היהודית:

[...] ואולי החשוב מכל, אימוץ קביעת היהדות על פי האב יעניק הכשר לנישואי תערובת ובכך יחתור תחת היעדים של חוקי המעמד האישי על פי חזון המשנה [...] הוא יפחית את הלחץ על גברים יהודים לחפש בת-זוג יהודיה [...] אחד השרידים האחרונים להתנהגות יהודית בקרב משפחות שאינן מקיימות בגלוי אורח חיים יהודי הוא בקשת ההורים מילדיהם לא להינשא מחוץ לקהילה היהודית.²⁰

הערותיה של האופטמן הדגישו את העובדה שתחת מעטה השוויון הדתי, יועמדו הנשים היהודיות במצב בלתי-שוויוני בעליל, עקב אובדן היתרון התחרותי שלהן בשוק הנישואין היהודי, במצב שבו התרבות הפופולרית באמריקה מאדירה את מה שגירי סיינפלד כינה פעם "האֵלָה השיקסע" (The Shiksa Goddess). למרות העובדה שידועניות יהודיות במוצהר מברברה סטרייסנד עד נטלי פורטמן זוכות לתהילה כנשים מושכות במיוחד, נשים יהודיות עדיין מהוות תכופות

במובנים רבים, הפמיניזציה של היהדות הרפורמית מהווה גם חלק מתהליך ההיטמעות בנורמות אמריקניות. בולטות נשית בתחומי התרבות והדת נתפסת כ"טבעית" בזירה האמריקנית. עדיפותן המספרית של המתפללות אופיינית מאוד לכנסיות נוצריות רבות באמריקה, ועולם הדימויים הכל-אמריקני בתרבות הפופולרית מרבה להציג גברים העסוקים בדיג ובצפייה במשחקי כדור רגל אמריקאי בעוד הנשים מטפלות בענייני הכנסיה. גם בדיונים התיאורטיים בתחום מדע החברה, חוקרים אמריקניים קבעו מזמן שהנשים "דתיות" יותר מגברים עקב הבדלים פסיכולוגיים מהותיים או התניה חברתית, ונראה שלפחות בכל הנוגע לנצרות באמריקה, אין על כך חילוקי דעות.

קביעת היהדות על פי האב במשפחות היהדות הרפורמית²³

נישואי תערובת - נישואים בין יהודי ללא-יהודי - בקרב יהודים צעירים באמריקה כיום מתרחשים במידה שווה בקרב גברים ונשים. בין יהודים בגילאי 25-49, 40 אחוזים מהגברים ו-40 אחוזים מהנשים התחתנו עם לא-יהודים. (לעומתם, בקרב בני 50 ומעלה, 27 אחוזים מהגברים ו-19 אחוזים מהנשים היו נשואים ללא-יהודים). שיעור נישואי הגיור - נישואים שבהן מי שנולד לא-יהודי מתגייר והופך ל"יהודי מבחירה", אם להשתמש בביטוי נפוץ - ירד במהלך שלושים השנים האחרונות. כשבוחנים נישואים שיש בהם רק הורה יהודי אחד, ומשתמשים במונח משפחה יהודית מצד האב (Patrilineal family) לתיאור נישואי תערובת בין גבר יהודי לאשה לא-יהודיה, ובמונח משפחה יהודית מצד האם (Matrilineal family) לתיאור נישואי תערובת בין אשה יהודיה לגבר לא-יהודי, בחינה זו של התנהגויות וקשרים יהודיים שואבת משני מחקרים: (א) ראיונות עומק עם 254 מודיעים בפוזר

עניין זה בכל הקשור ליהדות ניזון בין השאר מן הפמיניזם והציונות.²¹ הפמיניסטיות הפעילו לחץ להשגת שוויון אמיתי בחיי הדת הרפורמיים, ותבעו את ביטול ההבחנות בין גברים לבין נשים בהנהגה הדתית והקהילתית. התנועה הרפורמית היתה התנועה היהודית הראשונה באמריקה שהסמיכה אשה לרבנות: ג'ודית פריזנד, ב-1972. הנשים בתנועה הרפורמית, שמרביתן לא קיבלו שום חינוך יהודי, הפכו לכוח מרכזי בהחייאת מפעלי החינוך היהודי למבוגרים. במונחים סוציולוגיים, נשות התנועה הרפורמית הפכו ל"סוכנות" של מעורבות דינמית חדשה בחגיגות ובטקסים היהודיים במסגרת התנועה הרפורמית.

**בין יהודים
אמריקנים בגילאי
40-49, 25-40 אחוז
מהגברים ו-40
אחוז מהנשים
התחתנו עם לא
יהודים, לעומת
27% מהגברים
ו-19% מהנשים
בגילאי 50 ומעלה**

הנשים, שבזרם האורתודוקסי הודרו לחלוטין מהשתתפות ציבורית בחיים היהודיים, ובהמשך ניתן להן תפקיד סביל לצד המתפללים בבתי הכנסת הקונסרבטיביים או הרפורמים, עזרו להפיח חיים חדשים ביהדות אמריקה. אבל אחת התוצאות הבלתי-מכוונות של האקטיביזם הנשי היתה שפעילויות וקשרים יהודיים משכו יותר נשים יהודיות ופחות גברים יהודים. הארייט ומשה הרטמן כימתו את "ההבדלים המגדריים המשמעותיים" (NJPS 2000-01) "שנשארו מובהקים בכל הזרמים ביחס לשלושה גורמים: נשים מבטאות אמונה דתית חזקה יותר מגברים, חיבור (שבטי) חזק יותר לעם היהודי לעומת גברים, ונטיה גדולה יותר מגברים לתת ביטוי ליהודיותן בצורת פעילות בקהילה היהודית ואורחותיה". פער מגדרי זה בולט במיוחד בקרב יהודים רפורמים.²²

גיאוגרפי נרחב, בני משפחות מנישואי תערובת, נישואי גיור ונישואים בתוך הקהילה היהודית (סקר משנת 2001),²⁴ ו- (ב) ניתוח שערכה המחקרת יחד עם דניאל פארמר,²⁵ שהשתמש בנתוני הסקר הארצי הגדול האחרון שנערך בקהילה היהודית באמריקה (National Jewish Population Survey, 2000-01) כמערך נתונים ראשוני.²⁶

אף שגברים יהודים ונשים יהודיות באמריקה נישאים בנישואי תערובת בשיעורים שווים, הם אינם מתנהגים באותו אופן ביחסם ליהודיותם לפני או אחרי הנישואים. גם משפחות יהודיות מצד האב וגם משפחות יהודיות מצד האם הן תוצאה של נישואי תערובת, אבל מבחינה סוציולוגית הן שונות מאוד זו מזו. נשים יהודיות הנישאות ללא-יהודים נישאו בדרך-כלל כשלוש שנים מאוחר יותר מנשים יהודיות שנישאו לגברים יהודים; הראיונות מספקים את הסיפורים שמאחורי מספרים אלה. בראיונות שערכתי, נשים יהודיות הרבו לתאר חיפוש ארוך-שנים אחר בני זוג יהודים לשותפות לחיים, שבסופו ויתור והסכמה לצאת בעיקר עם גברים לא-יהודים. לעומתן, בקרב גברים יהודים היתה סבירות גבוהה בהרבה לשמוע סיפורים שבהם הזהות הדתית של הנשים שעוררו בהם עניין רומנטי כלל לא העסיקה אותם. מעט מאוד גברים יהודים רפורמים שנישאו בנישואי תערובת היו מוטרדים מההשתייכות הדתית של ילדיהם לפני שילדים אלה נָהָרו ונולדו - בדרך כלל אחרי שנים של נישואים. לעומתם, נשים יהודיות רפורמיות רבות שנישאו בנישואי תערובת היו מודאגות ביחס לזהות הדתית של ילדיהן מרגע שמצאו עצמן יוצאות עם גבר לא-יהודי שמצא חן בעיניהן, והיו ביניהן כאלו שמהירו להכריז באוזני המחזר ההמום: "כדאי שתדע כבר מעכשיו, אני מתכוונת לגדל ילדים יהודים."

מחקרים סטטיסטיים ואיכותניים גם יחד מוכיחים שגברים יהודים רפורמים המתחתנים עם נשים לא-יהודיות חשים במקרים רבים אמביוולנטיות יסודית

לגבי יהודיותם, ואפשר לראות בהם את "החוליה החלשה" בחיי יהדות אמריקה כיום. החולשה מבחינה יהודית של משפחות יהודיות מצד האב בולטת לעין בהיבטי מחזור החיים היהודי ורשת הקשרים החברתיים, וגם בהיבטים הדתיים של היהודיות. קביעת היהדות על פי האב הביאה לקהילות הרפורמיות יותר משפחות שיש בהן אב יהודי ואם לא-יהודיה, אבל היא לא הפכה את האבות היהודים הנישואים בנישואי תערובת, כקבוצה, לאנשים העסוקים יותר ביהודיותם או מחוברים אליה.

האמביוולנטיות של אבות יהודים הנישואים לנשים לא-יהודיות ביחס ליהודיותם היא אולי אחת הסיבות החשובות לכך שבקרב סטודנטים שמוצאם במשפחות של נישואי תערובת, הסבירות לכך שיזדהו כיהודים גבוהה לאין ערוך כשיש להם אם יהודיה מאשר כשהאב יהודי: מבין תלמידי שנה ראשונה שנולדו לאם יהודיה ולאב לא-יהודי (משפחות יהודיות

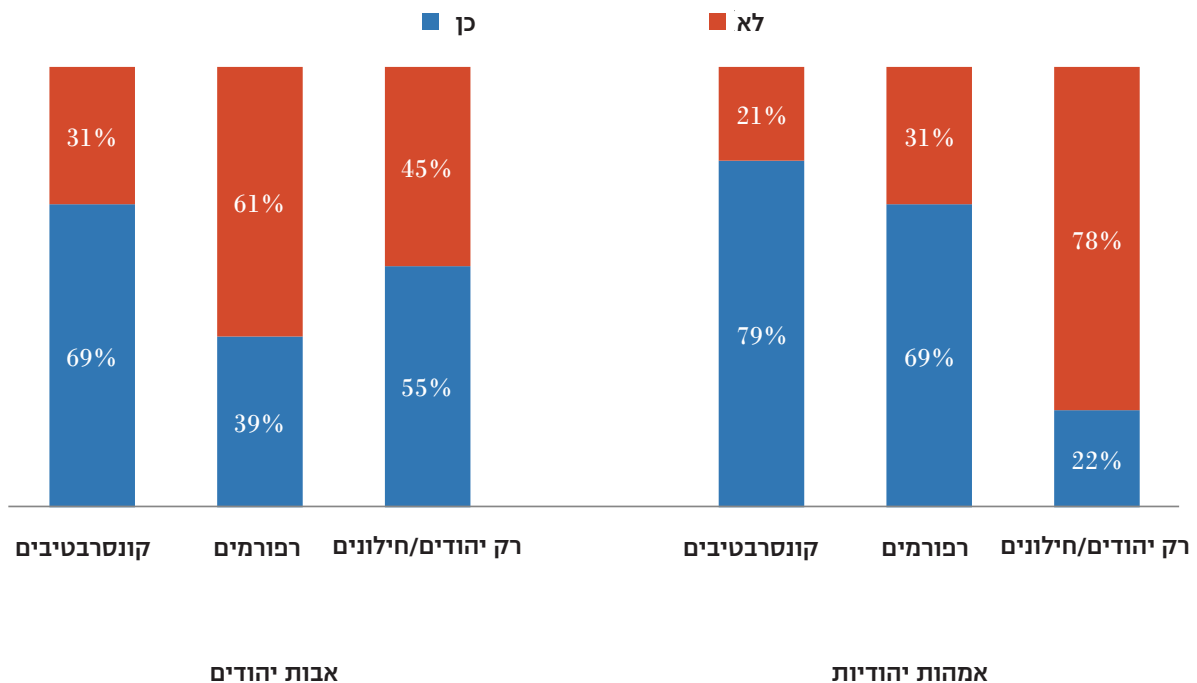
מצד האם), 38 אחוזים הזדהו כיהודים. מבין הילדים לאב יהודי ולאם לא-יהודיה (משפחות יהודיות מצד האב), רק 15 אחוזים הזדהו כיהודים.²⁷

סקר של אוניברסיטת ברנדייס מ-2007 הראה כי קשר רופף ליהדות קודם לנישואי תערובת.²⁸ אצל זוגות רבים מנישואי תערובת, הסוגיות הדתיות אינן מהוות נושא לוויכוח לפני לידת הילד הראשון. זוגות אלה מניחים במקרים רבים שהדת איננה תופסת מקום חשוב במיוחד בחייהם, וכי הרגשות הרומנטיים שהם חשים זה כלפי זה יכולים לגבור על ההבדלים הדתיים ביניהם - עד שהם ניצבים מול האפשרות שילדיהם

אחד הסמלים המוחשיים ביותר להבדלים החריגים באופנים שבהם גברים ונשים ביהדות הרפורמית מתנהגים וחווים את יהודיותם הוא רמת המחויבות לטקס ברית המילה של הבנים (ראו גרף 1). הטקסטית היא עדיין תופעה כמעט אוניברסלית בקרב הורים יהודים שנישאו ליהודים אחרים המשייכים את עצמם לאחד הזרמים ביהדות האמריקנית, כולל הורים רפורמים. אבל בקרב אוכלוסיית נישואי התערובת, התמונה שונה מאוד. במשפחות יהודיות מצד האב, 61 אחוזים מהגברים הרפורמים הנישואים בנישואי תערובת מדווחים כי לא ערכו ברית מילה לבניהם. הנתונים על נשים רפורמיות שנישאו בנישואי תערובת הפוכים לחלוטין: במשפחות יהודיות מצד האם, 69 אחוזים מהנשים מדווחות כי בניהן עברו טקס ברית מילה.

יצטרכו לעבור טקס ברית מילה או טבילה! במיוחד גברים יהודים בנישואי תערובת אינם מפגינים עניין רב בכך שילדיהם יהיו מחוברים ליהודיותם באופן פעיל - אם כי רבים חשים אי-נוחות עמוקה מן המחשבה שילדיהם יחונכו כנוצרים או יתפסו את עצמם כנוצרים. אצל גברים במשפחות יהודיות מצד האב יש יותר סיכוי למצוא התנגדות למה שהם תופסים כהתנהגות "יותר מדי נוצרית", מאשר תמיכה בהתנהגות יהודית. קרן מקגינטי מציעה אמנם שהאדישות הגברית להעברת התרבות היהודית היא תוצאה של "השתרשות החלוקה המסורתית לתפקידים מגדריים" - "נוכחות הגברים במקומות שבהם מטופחת הזהות היהודית (בבית, במרכז הקהילתי, בבית הספר, בבית הכנסת) מוגבלת"²⁹ - אבל רוב הנתונים מצביעים על תופעה עמוקה ומערכתית הרבה יותר.

גרף 1 הורים יהודים בנישואי תערובת המשתייכים לזרם עכשווי ביהדות, לפי עריכת ברית מילה לבנים

היעדר המחויבות היחסי של גברים יהודים בנישואי תערובת לטקס ברית המילה הוא אולי מפתיע, שכן על פי התיאוריות הפסיכולוגיות המקובלות, אבות אוהבים שבניהם נראים כמוהם. אבל ראיונות עומק עם 254 מודיעים בפיזור גיאוגרפי נרחב (2001)³⁰ חשפו כי בעוד שנשים יהודיות אמריקניות בנישואי תערובת מרבית ליטול על עצמן את האחריות לגידול ילדים יהודים - עם או בלי שיתוף הפעולה של בעליהן הלא-יהודים, אבות יהודים אינם מוכנים להילחם עם נשותיהם הלא-יהודיות על סוגיית המילה הטקסטית או מתן חינוך יהודי לבניהם.

לדוגמה, גבר יהודי בנישואי תערובת באזור דנור תיאר איך נשא ונתן עם עצמו - אבל לא עם אשתו - כדי לגבש גישת פשרה לעריכת ברית מילה לבנו התינוק. "את יודעת, אני לא יודע מה מושג הברית אומר לי או מה משמעותו בחיי או משהו כזה." בידיעה שאשתו לא תתנגד למילה רפואית המבוצעת על-ידי רופא בבית החולים, סיפר: "הרופא היה דוקטור גונזלס, ואני לא חושב שהוא יהודי, אבל אמרתי לו שיהיה יהודי למשך רבע שעה. ושהוא ממלא את תפקידי, ושבזמן שהוא יעשה את זה אני אקרא תפילה [...]. אני מקווה מאוד שלא לזה יוש חוש הומור." במקביל, ראיון עם אשתו הנוצריה שחדלה להאמין גילה שהיא היתה המומה מכך שהוא לא התעקש על ברית מילה טקסטית. מסקנתה היתה: "לא נראה שזה חשוב לו. כשנולד לנו בן חשבתי לעצמי, 'נו טוב, הברית, זה הולך להיות עניין גדול.' היא הסיקה מיחסו שאולי אין גם צורך בחינוך יהודי לילד: "החזון שלי הוא שאף אחד מילדי לא יחגוג בר או בת מצווה." בעיני בעלה היהודי, אין שום בעיה בתערובת של "תרבות יהודית ותרבות נוצרית שמעורבות ביחד", בעלת אופי חילוני וממוקדת בילדים, ודאגתו העיקרית היא שיסודות דתיים נוצריים לא יחדרו לחיים בבית.

הם לא שומעים סיפורים על ישוע הנוצרי או דברים כאלה. זה יותר דברים כמו חג

המולד והחיפוש אחרי ביצי פסחא, ומתנות לחג המולד, ועץ לחג המולד וסנטה קלאוס, וכיהודי אני יודע שקצת קשה לי לחשוב שהבת שלי מתחנכת להאמין בסנטה קלאוס, אבל זה מה שקורה [...] אבל לא מדובר כאן על הליכה לכנסיה או שום דבר כזה.

כדי להציג דברים בהקשרם הנכון, יש לציין כי רק שישה אחוזים מכלל היהודים האמריקנים שנישאו בתוך הקהילה היהודית מדווחים שיש בבתיהם עצי חג מולד כסמל "תרבותי", בעוד ש-60 אחוזים מכלל המשפחות

בנישואי תערובת המזדהות כיהודיות על פי דתן מציבות עץ חג מולד בבתיהן (NJPS 2000-01). אבות יהודים בנישואי תערובת, כמו גברים אמריקנים אחרים, שמים פחות דגש על הדת ובחשיבותה, אך מגלים סובלנות כלפי מנהגים דתיים שמתמקדים בילדים.

חינוך יהודי לילדים

מחקרים רבים מעידים כי עתיד היהודיות באמריקה מושפע באופן העמוק ביותר מן החינוך הניתן לילדים בבתי יהודיים. מספר השנים ועוצמת החינוך היהודי הפורמלי והלא-פורמלי הוא אחד המנבאים המוצלחים ביותר לעוצמת החיבור ליהדות בגיל מבוגר, גם כאשר כל הגורמים האחרים נשארים ללא שינוי. הורים יהודים רבים רואים בהענקת חינוך יהודי לילדיהם את אחד הביטויים המשמעותיים ביותר של הזהות היהודית שלהם עצמם. במשפחות של יהודים שהתחתנו בתוך הקהילה, המשתייכות למסגרת יהודית כלשהי, ההורים משני המינים גם

**הורים יהודים
רבים רואים
בהענקת
חינוך יהודי
לילדיהם את
אחד הביטויים
המשמעותיים
ביותר של
הזהות היהודית
שלהם עצמם**

יצירת לוח שנה יהודי

חג הפסח הוא טקס ידוע בתרבות הפופולרית באמריקה מזה זמן רב. לא-יהודים מוזמנים לעתים תכופות לחגיגת סדר יהודי, ויש כנסיות העורכות ליל סדר משלהן במטרה להדגיש את חשיבות הטקסטים, התמות והמצוות הקשורים בפסח להולדת הנצרות. בקרב יהודים, פסח נתפס בדרך כלל כאחד החגים האהובים ביותר ליצירת זכרונות משפחתיים. אין זה מפתיע שחגיגת הפסח באמצעות השתתפות בסעודת סדר כלשהי היא תופעה כמעט אוניברסלית בקרב הורים יהודים אמריקנים שנישאו בתוך הקהילה היהודית ואשר יהודים בנישואי תערובת, במשפחות יהודיות על פי האב, 29 אחוזים מכלל האבות היהודים הרפורמים, ו-19 אחוזים מן האמהות היהודיות הרפורמיות במשפחות יהודיות על פי האם, דיווחו כי לא השתתפו בסדר פסח. בקרב יהודים חילונים שנישאו בנישואי תערובת, 63 אחוזים מהאבות היהודים ה"חילונים" ו-55 אחוזים מהאמהות היהודיות ה"חילוניות" שנישאו לבני זוג לא-יהודים דיווחו שלא השתתפו בסדר פסח.

אחרי סדר הפסח, הדלקת נרות חנוכה הוא הטקס הרווח ביותר בקרב הורים יהודים אמריקנים, כך שהיעדרו של טקס זה, כמו היעדר סדר פסח, הוא בעל משמעות רבה במשפחות יהודיות עם ילדים. במשפחות מנישואי תערובת, נמצא שבעניין הדלקת נרות חנוכה, המגדר הוא מנבא מהימן יותר מאשר ההשתייכות לזרם כלשהו ביהדות. במשפחות יהודיות על פי האב דיווחו 55 אחוזים מהאבות הרפורמים ו-40 אחוזים מהאבות הקונסרבטיבים שנישאו בנישואי תערובת על הדלקת נרות חנוכה בכל שמונת הלילות, בהשוואה למשפחות יהודיות על פי האם, שם דיווחו 72 אחוזים מהאמהות הרפורמיות ו-79

יחד מדווחים כי הרוב המכריע של הילדים מקבלים חינוך יהודי. אבל במשפחות של נישואי תערובת, המגדר של ההורה היהודי משפיע מאוד על השאלה אם הילד יקבל חינוך יהודי או לא. סקר NJPS 2000-01 הראה כי כמעט שלושה רבעים (73 אחוזים) מן המשפחות היהודיות על פי האם מעניקות לילדיהן חינוך יהודי פורמלי. בניגוד בולט לכך, בקרב משפחות רפורמיות יהודיות על פי האב, קצת יותר ממחציתן (56 אחוזים) העניקו חינוך יהודי לילדיהן.

במשפחות יהודיות על פי האב, 17 אחוזים מהילדים לאבות יהודים קיבלו חינוך דתי לא-יהודי (בדרך כלל נוצרי), בהשוואה ל-7 אחוזים מהילדים במשפחות יהודיות על פי האם, והרבה יותר ממחצית הילדים לאמהות ואבות יהודים שהגדירו את עצמם כיהודים "חילונים"³¹.

במקרים רבים, הסיפור שמסתתר מאחורי הנתונים הסטטיסטיים הללו הוא של בן-זוג לא-יהודי, שאיננו חילוני כמו בן הזוג היהודי. ברוב המקרים,

אם לא-יהודיה בעלת מוטיבציה דתית גבוהה ואב יהודי חילוני מגדלים את ילדיהם ברוח המסורת הדתית של האם. למעשה, אמהות לא-יהודיות רבות מבטאות נכונות לגדל את הילדים ברוח היהדות, בתנאי שהאבות היהודים יקחו חלק פעיל בחינוכם, הצעה שבסופו של דבר אינה מתקבלת.

73 אחוז מן המשפחות היהודיות לפי האם מעניקות לילדיהן חינוך יהודי פורמלי, לעומת 56 אחוזים מן המשפחות היהודיות לפי האב

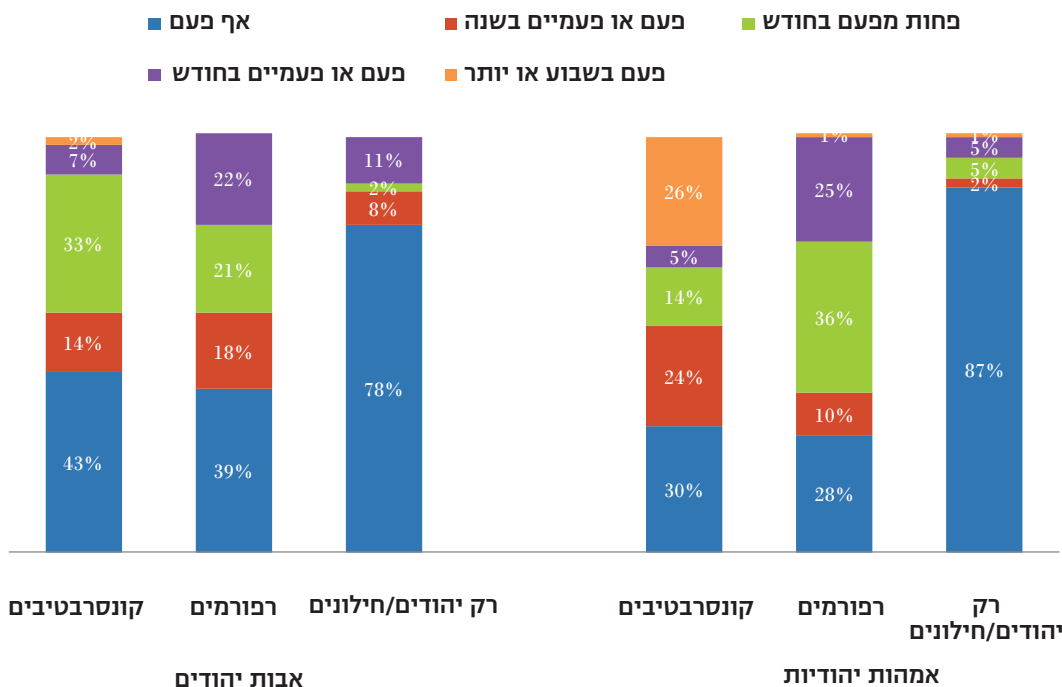
אחוזים מהאמהות הרפורמיות שנישאו בתוך הקהילה היהודית, לעומת 39 אחוזים מהאבות הרפורמים ו-28 אחוזים מהאמהות הרפורמיות שנישאו בנישואי תערובת. בקרב הורים קונסרבטיבים, רק 4 אחוזים מהאבות ו-9 אחוזים מהאמהות שנישאו בתוך הקהילה היהודית אמרו שאינם הולכים אף פעם לבית כנסת, בהשוואה ל-43 אחוזים מהאבות ו-30 אחוזים מהאמהות שנישאו בנישואי תערובת.

גם בקצה העליון של עקומת הביקורים בבית הכנסת נרשמו הבדלים בולטים במונחי מגדר והשתייכות לזרם דתי: בקרב הורים שנישאו בתוך הקהילה היהודית, 35 אחוזים מהאבות הרפורמים ו-54 אחוזים מהאבות הקונסרבטיבים, בצד 40 אחוזים מהאמהות הרפורמיות ו-43 אחוזים מהאמהות הקונסרבטיביות, דיווחו על ביקור חודשי או שבועי בבית הכנסת. בקרב

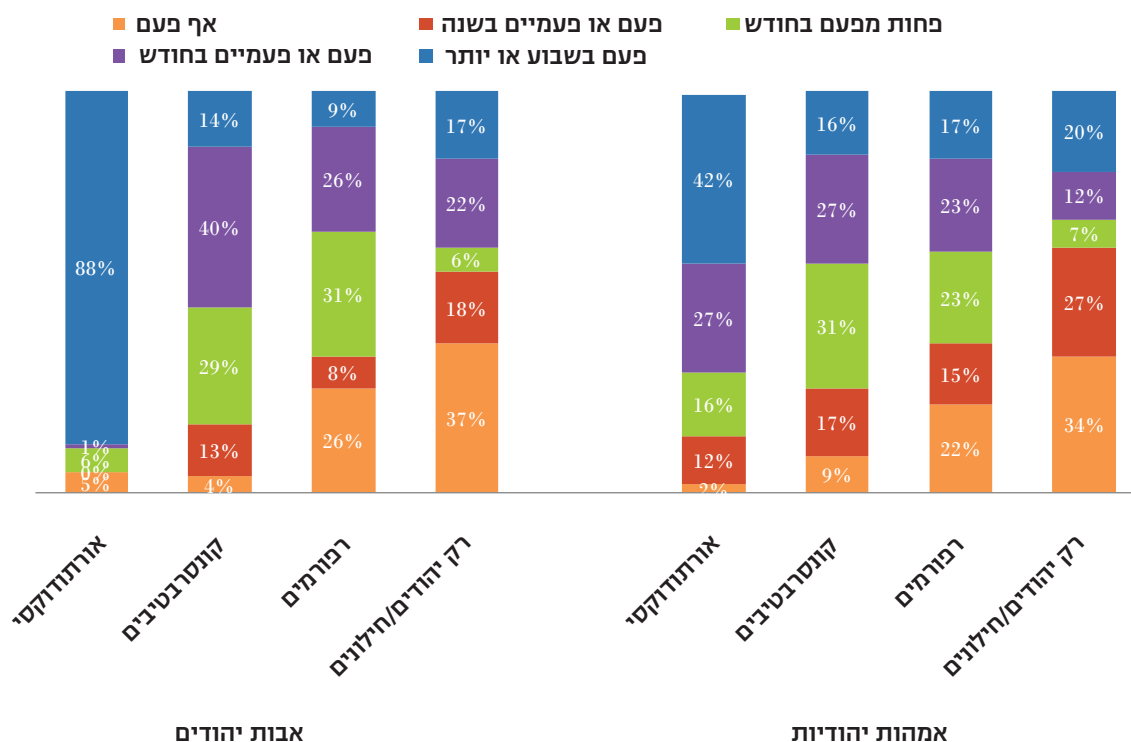
אחוזים מהאמהות הקונסרבטיביות בנישואי תערובת על הדלקת נרות בכל ימי החג.

נשים רפורמיות מדווחות על ביקורים תכופים בהרבה בבית הכנסת בהשוואה לגברים רפורמים - עדות סטטיסטית התומכת בשלל דיווחים אנקדוטליים (ובאופן לא מפתיע מהווה היפוך של הדפוסים המדווחים על ידי יהודים אורתודוקסים והנצפים בקרבם). ההבדלים הדרמטיים ביותר במונח זה בין גברים לנשים נמצאו בקרב אוכלוסיית נישואי התערובת (ראו גם גרפים 2 ו-3). אבות רפורמים וקונסרבטיבים שנישאו לנשים לא-יהודיות נוכחים בתפילות בבית הכנסת בתדירות נמוכה בהרבה בהשוואה לאמהות רפורמיות וקונסרבטיביות שנישאו לגברים לא-יהודים. בתשובה "אף פעם" לשאלה על תכיפות הביקורים בבית כנסת בחרו 26 אחוזים מהאבות הרפורמים ו-22

גרף 2 הורים יהודים בנישואי תערובת המשתייכים לאחד הזרמים העכשוויים ביהדות, לפי תכיפות הביקורים בבית הכנסת

גרף 3 הורים יהודים שנישאו בתוך הקהילה היהודית ומשתייכים לאחד הזרמים העכשוויים ביהדות, לפי תכיפות הביקורים בבית כנסת

מתרחק מהם כמו ממגיפה!" בני זוג לא-יהודים אחרים מתחרטים לפעמים על שהמעטו בערך הרקע הדתי שלהם ומחליטים לחזור ולעמוד על שלהם.

למשפחות שבהן האם יהודיה יש חברים יהודים

רשת הקשרים החברתיים הוֹכָּחָה פעם אחר פעם כהיבט מרכזי ביותר ברמת החיבור ליהדות. במישור הסטטיסטי, חוג החברים הוא אחד המנבאים הטובים ביותר לקיום התנהגויות וערכים יהודיים. בין גברים רפורמים ונשים רפורמיות שנישאו בתוך הקהילה היהודית יש הבדלים מסוימים בקצה העליון של מעגלי החברות עם יהודים, והבדלים בולטים בהרבה

הורים שנישאו בנישואי תערובת, 22 אחוזים מהאבות הרפורמים, 9 אחוזים מהאבות הקונסרבטיבים, 26 אחוזים מהאמהות הרפורמיות ו-31 אחוזים מהאמהות הקונסרבטיביות דיווחו על ביקור חודשי או שבועי בבית הכנסת.

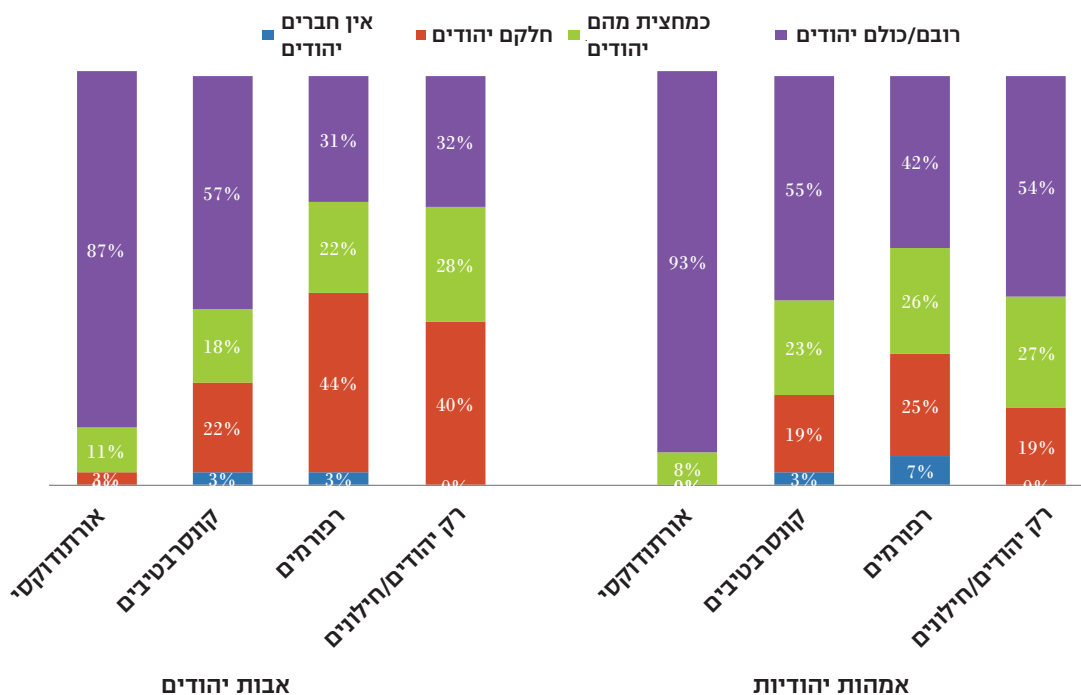
במרוצת הזמן, קורה לעתים שאמהות לא-יהודיות שהסכימו לחנך את הילדים כיהודים מפתחות עניין רב בהעלאת רמת היהודיות של המשפחה כולה, אך בעליהן, האמביוולנטיים ביחס ליהודיותם, הם המרתיעים אותן מכך. מרואיין טיפוסי אחד התלונן: "סינתיה הרבה יותר יהודיה ממני, וזה מעצבן אותי. אמרתי לה, מה את נעשית מעורבת בפעילות של כל הארגונים היהודיים האלה? זה מרגיז. התחתנתי עם נוצריה, ועכשיו היא מבלה עם היהודים - בעוד שאני

1-55 אחוזים מהנשים דיווחו בנפרד שכמעט כל חבריהם או כל חבריהם יהודים, ורק רבע (25 אחוזים) מהגברים ושליש (32 אחוזים) מהנשים דיווחו שיש להם "מעט" או ש"אין בכלל" חברים יהודים].

משפחות רפורמיות בנישואי תערובת מדווחות על מספרים נמוכים הרבה יותר של חברים יהודים. נראה כי סוג המשפחה - ולא המגדר - הוא הגורם החשוב במעגלי החברות ביהדות הרפורמית. כשני שלישים מהגברים הרפורמים (64 אחוזים) ו-68 אחוזים מהנשים הרפורמיות שנישאו בנישואי תערובת אמרו כי בין חבריהם הקרובים יש "מעט" או "אין בכלל" יהודים. מעט יותר מרבע מהגברים (28 אחוזים) והנשים (26 אחוזים) אמרו שכמחצית מחבריהם הקרובים הם יהודים. רק 8 אחוזים מהגברים ו-5 אחוזים מהנשים דיווחו שרוב חבריהם יהודים.

בקצה התחתון (ראו גרף 4). כמעט מחצית מהגברים הרפורמים שנישאו בתוך הקהילה היהודית (47 אחוזים) מדווחים כי בין חבריהם הקרובים יש "מעט" או "אין בכלל" יהודים, בהשוואה לשליש מבין הנשים הרפורמיות שנישאו בתוך הקהילה היהודית (32 אחוזים). דיווחים על כך שבין החברים הקרובים "הרוב" או "כולם" יהודים נמסרו על ידי 31 אחוזים מהגברים הרפורמים ו-42 אחוזים מהנשים הרפורמיות שנישאו בתוך הקהילה היהודית, כש-22 אחוזים מהגברים ו-26 אחוזים מהנשים דיווחו שיותר ממחצית מחבריהם הם יהודים. [לעומתם, להורים קונסרבטיבים שנישאו בתוך הקהילה היהודית יש הרבה יותר חברים יהודים במעגל החברים הקרובים מאשר להורים רפורמים שנישאו בתוך הקהילה היהודית. בקרב הורים קונסרבטיבים שנישאו בתוך הקהילה היהודית, 57 אחוזים מהגברים

גרף 4 הורים יהודים שנישאו בתוך הקהילה היהודית ומשתייכים לזרם עכשווי ביהדות, לפי שיעור החברים היהודים

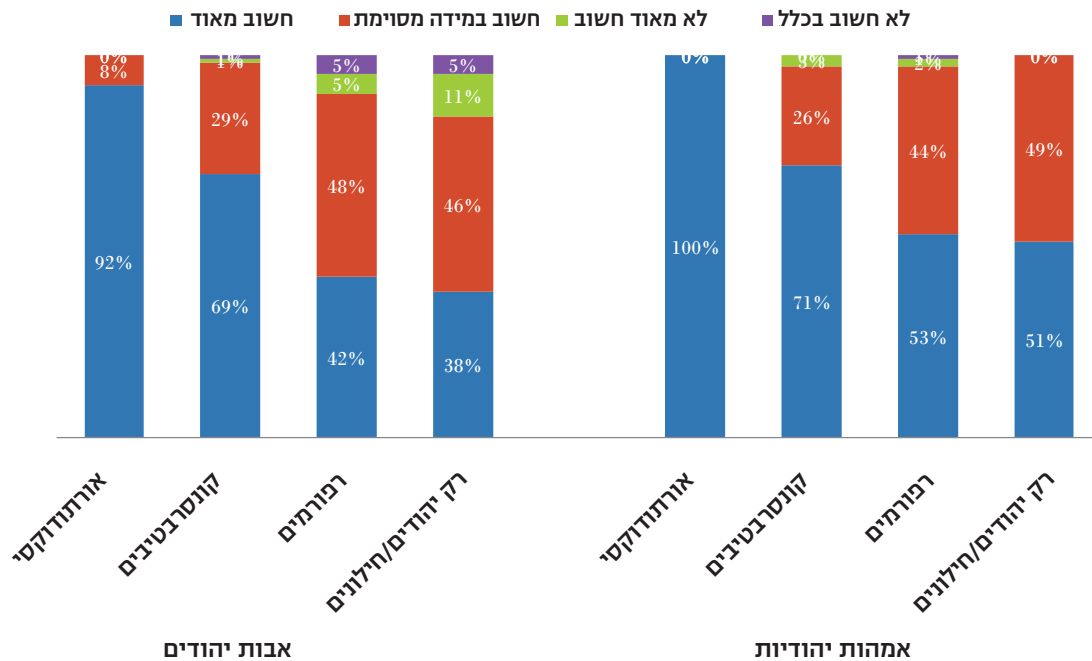

מרכזיות היהדות והפעילויות היהודיות

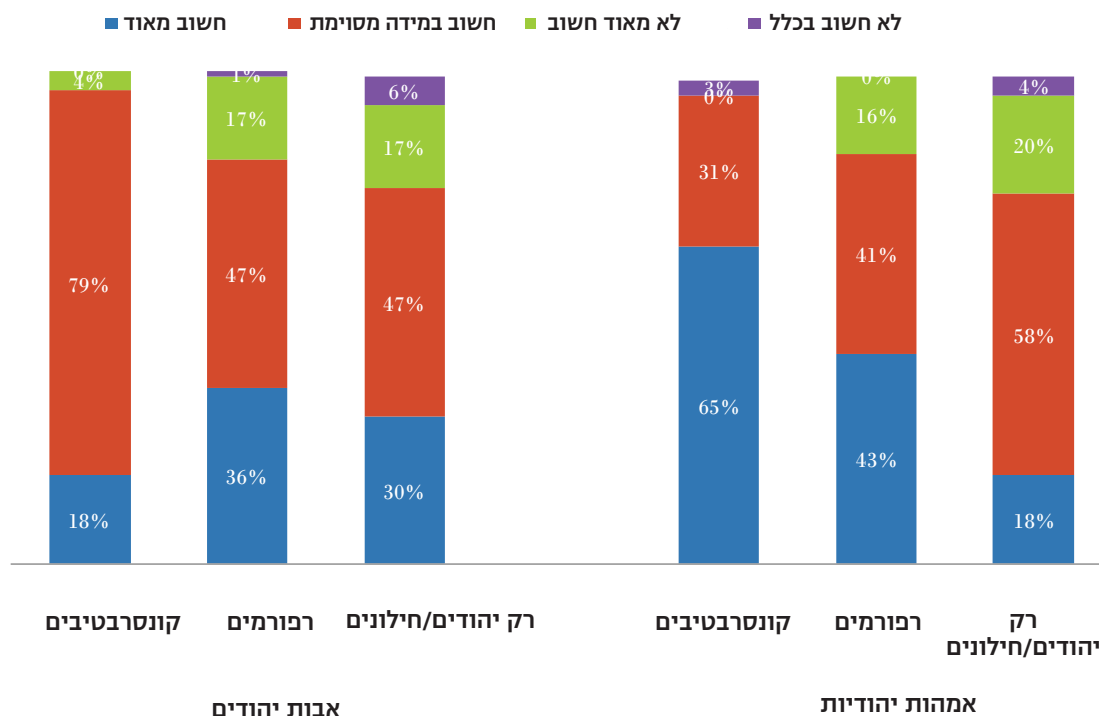
שנישאו בתוך הקהילה היהודית היה דיווח הומוגני בהרבה על מרכזיות היהודיות: 69 אחוזים מהאבות הקונסרבטיבים ו-71 אחוזים מהאמהות הקונסרבטיביות שנישאו בתוך הקהילה היהודית אמרו שעובדת היותם יהודים היא עניין "חשוב מאוד" בשבילם. יחד עם זאת, בקרב יהודים קונסרבטיבים שנישאו בנישואי תערובת נרשמו ההבדלים החדים ביותר בין גברים לנשים: בקרב אבות קונסרבטיבים שנישאו בנישואי תערובת, 18 אחוזים בלבד אמרו שיהודיותם היא נושא "חשוב מאוד" בשבילם - בהשוואה ל-65 אחוזים מהאמהות הקונסרבטיביות שנישאו בנישואי תערובת!

כאשר נשאלו "עד כמה חשובה עובדת היותך יהודי?" (ראו גרפים 5 ו-6), נמצאה סבירות גבוהה יותר לכך שנשים רפורמיות, גם כאלו שנישאו בתוך הקהילה היהודית וגם מי שנישאו בנישואי תערובת, ידווחו כי היהודיות שלהן "חשובה מאוד", בהשוואה לגברים רפורמים. 42 אחוזים מהאבות הרפורמים שנישאו בתוך הקהילה היהודית ו-36 אחוזים מהאבות הרפורמים שנישאו בנישואי תערובת אמרו שזה "חשוב מאוד", בהשוואה ל-53 אחוזים מהאמהות הרפורמיות שנישאו בתוך הקהילה היהודית ו-43 אחוזים מהאמהות הרפורמיות שנישאו בנישואי תערובת. לעומתם, בקרב קונסרבטיבים

גרף 5 הורים יהודים שנישאו בתוך הקהילה היהודית ומשתייכים לזרם עכשווי ביהדות, לפי החשיבות שהם מייחסים להיותם יהודים

גרף 6 הורים יהודים שנישאו בנישואי תערובת ומשתייכים לזרם עכשווי ביהדות, לפי החשיבות שהם מייחסים להיותם יהודים

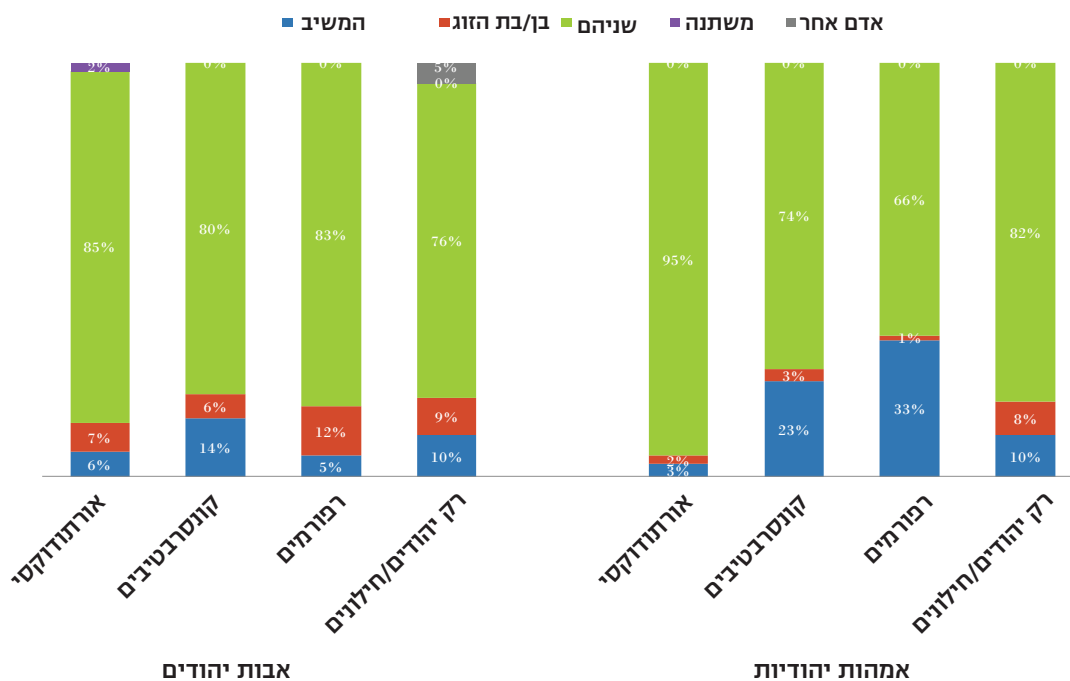

שליש (33 אחוזים) מהאמהות הרפורמיות שנישאו בתוך הקהילה היהודית חשו אחראיות אישית להחלטות הדתיות הקשורות בילדיהן. הבדלים מגדריים אלה היו מודגשים עוד יותר - ואפשר לטעון שגם משמעותיים הרבה יותר - בקרב משפחות רפורמיות מנישואי תערובת. במשפחות רפורמיות יהודיות על פי האב, 30 אחוזים מהאבות היהודים אמרו שקיבלו החלטות לגבי דת הילדים על דעת עצמם, ויותר משני שלישים מתוכם (68 אחוזים) אמרו שהם ורעיותיהם הלא-יהודיות קיבלו החלטות אלו ביחד. בקרב משפחות רפורמיות יהודיות על פי האם בנישואי תערובת נרשם היפוך מדויק ודרמטי של התשובות: כמעט שני שלישים (64 אחוזים) מהאמהות הרפורמיות שנישאו לגברים לא-יהודים אמרו שהן קיבלו על דעת עצמן את ההחלטות לגבי דת ילדיהן.

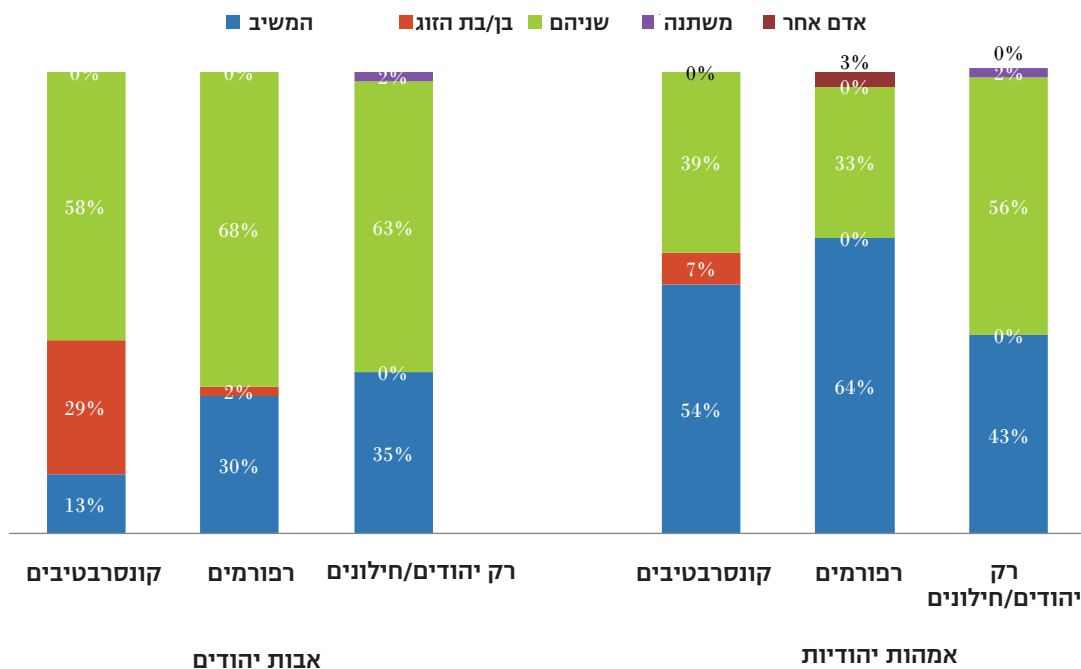
מי מקבל את ההחלטות לגבי דת הילדים?

באחת השאלות שזכו לדיון נרחב בסקר NJPS 2000-01 נשאלו ההורים מי מקבל את ההחלטה המרכזית הראשית לגבי החיים הדתיים של ילדם. כפי שניתן לצפות, התשובה האופיינית ביותר היתה כי "שני בני הזוג" ביחד מקבלים החלטות אלו. יחד עם זאת, בחלוקה מגדרית נמצאו סטיות מובהקות והרות-משמעות מקונסנסוס זה בתשובות (ראו גרפים 7 ו-8). במשפחות רפורמיות שנישאו בתוך הקהילה היהודית, רק 5 אחוזים מהאבות אמרו שקיבלו על דעת עצמם החלטות דתיות בקשר לילדיהם, ו-83 אחוזים מהאבות אמרו ששני בני הזוג קיבלו ביחד את ההחלטות, אבל

גרף 7 הורים יהודים שנישאו בתוך הקהילה היהודית ומשתייכים לזרם עכשווי ביהדות, לפי מקבל החלטות העיקרי בשאלת דת הילד

גרף 8 הורים יהודים שנישאו בנישואי תערובת, המשתייכים לזרם עכשווי ביהדות, לפי מקבל החלטות העיקרי בשאלת דת הילד

תשובות הלכתיות לשאלת קביעת היהדות על פי האב ביהדות הרפורמית באמריקה

נישואי תערובת מהווים סוגיה מאתגרת לתנועת היהדות המתקדמת. משפחות בין-דתיות מהוות שיעור הולך וגדל כמעט בכל הקהילות הרפורמיות - ובחלקן את הרוב. מצד אחד, משפחות בין-דתיות רבות המצטרפות לבתי הכנסת הרפורמים מתקרבות למעורבות בקהילה היהודית במקום לברוח ממנה, ונראה כי רוב המשפחות הבין-דתיות המצטרפות לקהילות רפורמיות מעוניינות לשמור על חיבור ליהדות. מצד שני, רק אחד מארבעה ילדים למשפחות מנישואי תערובת מקים בבגרותו משפחה יהודית משלו.

רבנים, מחנכים ומנהיגים בקהילה הרפורמית מוגיעים את מוחותיהם בשאלת האסטרטגיות המתאימות ביותר להפעלה בשירות הפלח הבין-דתי של הקהילה הרפורמית. יש המביעים דאגה מכך שהתמקדות במשפחות הכוללות לא-יהודים באה על חשבון משפחות שנישאו בתוך הקהילה היהודית או בנישואי גיור, המהוות את ה"ליבה" היהודית של הקהילה, או שבעשותם כך, הם משנים או מסלפים את היהדות מבלי להתכוון לכך, מתוך הרצון שלא ליצור ניכור בקרב חברי הקהילה הלא-יהודים או להציק להם. בין הסוגיות הרבות שעל פתרונן הם עמלים עולה השאלה איך לעודד גיור רשמי של בני זוג לא-יהודים (ובמיוחד נשים לא-יהודיות), ובו-זמנית להימנע מלגרם למי שבחרים לא להתגייר להרגיש כאזרחים מסוג ב'.

הדרישה שהילדים המתחנכים בבתי הספר היהודיים של התנועה הרפורמית לא יקבלו באותו זמן חינוך דתי אחר היתה אחד מקווי הגבול שהבדילו את תוכניות הקירוב של התנועה הרפורמית מתוכניות קירוב של יהודים שאינם משתייכים לשום זרם, כגון אלו שהפעילו כמה מהפדרציות והמרכזים הקהילתיים

היהודיים, גופי קירוב כמו Jewish Outreach (JOI) to the Intermarried, ומוסדות עצמאיים נוספים. אלא שקו הגבול הזה, המפריד בין מאמצי הקירוב של היהדות הרפורמית לבין מאמצי קירוב ליהדות שלא מטעם זרם דתי מסוים, ומציב דרישה שהיהדות תהיה הדת היחידה שהילדים יקבלו בה חינוך פורמלי, לא נשמר באופן אחיד בקהילות הרפורמיות השונות, כפי שציין הרב אריק יופה בדרשה התקיפה והפנה שנשא בכנס הדו-שנתי ביוסטון בשנת 2005. וכך אמר:

**הרב אריק יופה:
"לפעמים כאשר
יהודים המזדהים
כיהודים
מתחתנים עם
נוצרים המזדהים
כנוצרים, בני הזוג
מביאים לתוך המשפחה את שתי הדתות. הם אומרים לעצמם כי "אם דת אחת היא טובה, שתי דתות טובות עוד יותר". אבל מה שזה עושה זה מייצר בלבול**

לפעמים
שכאשר
המזדהים
מתחתנים עם
המזדהים
בני הזוג מביאים לתוך המשפחה את שתי הדתות. הם אומרים לעצמם כי "אם דת אחת היא טובה, שתי דתות טובות עוד יותר". אבל מה שזה עושה זה מייצר בלבול

אצל הילד, שמבין בגיל צעיר מאוד שהוא אינו יכול להיות "שתיהן", וכי הוא בעצם מתבקש לבחור בין הדת של אמא לדת של אבא[...]. יש הורים שמתוך רצון נואש להימנע מקונפליקטים בינם לבין עצמם מתעקשים להעביר את הקונפליקט הלאה לילדיהם, כשהם מבקשים מהם להחליט בעצמם. ואז הם רושמים את הילד גם לבית ספר נוצרי וגם לבית ספר יהודי ללימודי דת בימי ראשון.³²

אחרי שהסביר מדוע הוא חש שהאסטרטגיה ההורית של חינוך הילדים בשתי דתות גורמת נזק פסיכולוגי,

המשיך יופה והסביר כי היא מזיקה גם מבחינה דתית, וקרא לקהילות הרפורמיות "לגבש גבולות רשמיים ולהגיד לא." יופה אמר:

"לפני עשר שנים, בהמלצת ועדת הקירוב שלנו, העביר כנס האיחוד הדו-שנתי החלטה המעודדת את קהילותינו לקבל ללימודים רק את הילדים שאינם מקבלים חינוך דתי רשמי בשום דת אחרת. זו היתה החלטה נבונה ואנושית. למרות זאת יש כמה בתי כנסת שסירבו לציית. בחלק מהמקרים הם אימצו מדיניות של "אנחנו לא נשאל, אתה לא תספר". גם אם הילד לומד בבית ספר של הכנסיה, כל עוד ההורים אינם אומרים דבר על כך, בית הכנסת שותק ...

אין מנוס מההכרה כי חינוך כפול מזיק לילד ואינו הוגן כלפיו. הוא גם גורם לבעיות בבית הספר הדתי עצמו, שם המורים לעתים קרובות אינם מצליחים להתמודד עם הקונפליקטים שעולים. הנסיון מוכיח שהרבה יותר כדאי לקהילותינו לאמץ את המדיניות שלנו מ-1995 ולהציג אותה ברגישות לכל הנוגעים בדבר. כפי שקבעה ההחלטה, הרבנים והמחנכים שלנו צריכים להיפגש גם עם ההורים, להסביר את הסיבות לבחירה במסורת דתית אחת בלבד, ולהציע להם לימוד וייעוץ [...] בל נשכח את השיעור שלימדנו המלך שלמה, אשר מול שתי אמהות שתבעו לעצמן את אותו הילד,

**מנהלי
בתי-הספר
של הרפורמים
נמנעים לשאול
ילדים אם יקבלו
חינוך דתי נוצרי:
"הידיעה היתה
מעלה סוגיות
שלא נוח לנו
להתמודד עימן"**

השכיל לדעת כי האם שלא הסכימה שהילד ייחתך לשני חצאים היא זו שאהבה אותו יותר.³³

בשיחה בקבוצת מיקוד שנערכה לפני כמה שנים עם מנהלי בתי הספר הדתיים של התנועה הרפורמית, שאלתי אותם אם פרוטוקול ההרשמה שלהם כולל הצגת השאלה להורי התלמידים המועמדים לקבלה, האם ילדיהם יקבלו גם חינוך דתי נוצרי. כולם עד אחד אישרו שאינם מציגים שאלה זו, לא בראיון הקבלה ולא בשום זמן אחר במהלך שנות הלימודים. המנהלים עצמם שיערו כי רבים מהילדים שלמדו אצלם קיבלו כנראה גם חינוך נוצרי, אך הם העדיפו לא לדעת על כך, כי עצם הידיעה היתה מעלה סוגיות שהם לא חשו בנוח להתמודד עימן.

הצהרותיו של הרב יופה נגד חינוך דתי כפול נכללו בהודעה לעיתונות מטעם URJ, אך למרות זאת לא היתה כמעט כל התייחסות אליהן בעיתונים יהודיים ברחבי אמריקה. אבל דבריו באותה דרשה ביחס לעידוד הגיור צוטטו בהרחבה וזכו לתשומת לב רבה - שלילית ברובה. לדברי משקיפים שנכחו בכנס 2005, קביעותיו של הרב יופה כי גיור הוא הצורה הטובה ביותר לקירוב משפחות מנישואי תערובת התקבלו בהתלחשויות רבות ורק מעט מחיאות כפיים מהוססות. יופה טען שקבלת הפנים למשפחות מנישואי תערובת בקהילות רפורמיות רבות היתה כה חמה, עד שמנעה בפועל את התגיירותן. כדי להעביר כאן את העוצמה והצלילות של המסר של יופה, בחרתי לצטט במלואו את קטע הדרשה שבו הוא קורא לרבנים ולקהילות להיות החלטיים יותר בעניין עידוד הגיור:

אתגר נוסף שעמו אנו מתמודדים הוא הירידה במספר בני הזוג הלא-יהודים המתגיירים. יש שפע ראיות אנקדוטליות לכך שהעניין בגיור דעך בקהילותינו. בשנים הראשונות של מפעל הקירוב, אלכס שינדלר הרבה לעסוק בנושא. אלכס הורה לנו: "אנחנו

חייבים לבקש. אסור לנו לשכוח לבקש. ולמשך זמן מה, התנועה שלנו עודדה גיור באופן פעיל. רבות מהקהילות שלנו התחילו לערוך טקסי גיור פומביים במהלך התפילות הקבועות. אבל טקסים כאלה נדירים מאוד כיום. ייתכן שהסיבה לכך היא שכאשר גרמנו ללא-יהודים לחוש בנוח וקיבלנו אותם לקהילותינו בזרועות פתוחות, שיגרנו להם למעשה את המסר שלא אכפת לנו אם יתגיירו או לא.

אבל זה איננו המסר שלנו. מדוע? כי זו מצווה לעזור ליהודי ככוח להפוך ליהודי מבחירה. כי בית הכנסת איננו מוסד ניטרלי. הוא מחויב לבניית חיים יהודיים תוססים בשביל העם היהודי. כי אנחנו רוצים שהמשפחות יתפקדו כמשפחות יהודיות, ולמרות שמשפחות מנישואי תערובת יכולות בהחלט לעשות זאת, אנו מכירים ביתרונות שבהפיכת משפחה מנישואי תערובת למשפחה יהודית במלואה, שיש בה שני בני זוג יהודים בוגרים. היהדות אינה מזלזלת במי שמוצאים אמת דתית במקומות אחרים. ובכל זאת, בתי הכנסת שלנו מדגישים את גדולת היהדות, ואנחנו מציעים בשמחה חברות בקהילת הברית שלנו לכל מי שמוכן לקבל אותה.

ואגב: רוב הלא-יהודים המהווים חלק מחיי בית הכנסת **מצפים** [הדגשה של יופה] לכך שאנחנו נבקש מהם להתגייר. הם מגיעים מרקע שבו בקשה למחויבות כזו נתפסת כטבעית ונורמלית, והם מבולבלים למדי כשאנחנו נמנעים מלבקש זאת. לכן עלינו לומר למתגיירים הפוטנציאליים שבתוכנו: "נשמח לקבל אתכם." ובעצם, **אנחנו חייבים להם התנצלות על כך שלא אמרנו זאת קודם.**

כמובן שדרושה רגישות מיוחדת. בקשו, אבל אל תלחצו. עודדו, אבל אל תתעקשו. ואם מישהו אומר, "אני לא מוכן", הקשיבו לו. אם נחתור לגיור ביד גסה, התוצאה עלולה להיות שתתעורר תרעומת. וכן, יהיו כאלה שבשבילם גיור לעולם לא יהיה אופציה. אבל שום דבר מאלה איננו סיבה לאי-פעולה. הגיע הזמן להפוך את המגמה, באמצעות חזרה לטקסי גיור פומביים ועשיית כל הדברים האחרים המעודדים גיור בבתי הכנסת שלנו. (הדגשות שלי).

הדרשה של יופה בעצמה עוררה תרעומת. לא רק שזכתה ליחס פושר בכנס הדו-שנתי, היא התקבלה בזעקות שבר בקרב חברי קהילות רפורמיות שילדיהם נישאו ללא-יהודים, בכתבי עת של תנועת הקירוב ליהדות ללא זרמים, ובקבוצות דיון באינטרנט. באותן במות התבטאות בכתב הופיעה במהרה אקסיומה או מנטרה חדשה: "גיור איננו

**המצדדים
ב"קירוב"
ללא השתייכות
לזרם דתי:
התקרבות
ליהדות ועיסוק
ביהודיות הם
היעד האמיתי,
ולא הדחיפה
לגיור**

קירוב. דחיפה לגיור איננה אסטרטגיה לקירוב. תעשיית הקירוב ללא השתייכות לזרם דרשה שהעוסקים בקירוב יימנעו בקפידה מליצור אצל בני שיחם את הרושם שהגיור הוא יעד הסופי של מאמצי הקירוב. דובריה קראו לאנשים מן השורה ולעוסקים בקירוב אופן מקצועי לנקות את שפת הדיבור שלהם באופן שלא תכיל דבר שיוכל להתפרש כזלזול או פגיעה בכבוד החברים. תחת זאת, התקרבות ליהדות ועיסוק ביהודיות, כמטרה בפני עצמה, הם היעד האמיתי.

המבטאים העדפה לנישואים בתוך הקהילה היהודית מעוררים לפעמים את זעם החברים בקהילתם. דוגמה מצוינת לכך הופיעה לאחרונה במאמר של Religion News Service, תחת הכותרת "הרב נתן דחיפה לקופידון בעזרת JDate", ובו תוארה הדרשה שנשא רב מניו ג'רזי בערב יום כיפור בבית הכנסת "רודף תורה". לפי הדיווח, הרב דונלד וובר "הציע לשלם מכיסות תמורת מנוי לחצי שנה לאתר ההיכרויות המקוון הפופולרי JDate למציאת בני זוג יהודים, לכל הרווקים בקהילה שיבקשו זאת". עד כה קיבלו כתשעה רווקים בקהילה את הצעת הרב והם פוגשים יהודים באמצעות JDate. וובר, המשרת בקהילה זו כמעט עשרים וחמש שנה, התעכב בדרשתו על הסיבות הדמוגרפיות ליוזמתו:

מחקר עדכני מטעם המכון לחקר הדת של ההיברו יוניון קולג' הראה שפחות מעשרה אחוזים מהנכדים של הורים בנישואי תערובת מזדהים כיהודים [...] אנחנו צריכים שתבדקו מועמדים יהודים כשאתם יוצאים לפגישת היכרות. איננו רבים. תצטרכו לחפש אותם במקומות ספציפיים. והמקום הראשון? JDate. זו לא בדיחה. חצי מהחתונות שאני עורך כיום הן של אנשים שהכירו ב-JDate. [...] האם אנחנו מאמינים שהיהדות חשובה מספיק כדי שתמשיך להתקיים, שחשוב שתהיה לנו השפעה בעולם? שאם לא יהיו בעולם יהודים, העולם יהיה עני יותר משהוא כיום? אם אנחנו מאמינים בכך, נצטרך לעשות כמה דברים בעניין זה.

רבים מחברי הקהילה היו מרוצים מאוד מהדרשה (ומיהרו לשלוח אימייל לילדיהם הבוגרים ולהציע להם להירשם למסע ההיכרות עם בני זוג יהודים בחסות הרב), אבל אחרים כעסו ונעלבו. כפי שהסביר הרב וובר, חברים אלה שמעו בדברי השבח שלו על הקמת משפחות יהודיות בלעדיות זלזול במשפחות מנישואי תערובת - דבר שהוא מתעקש בתוקף

תגובתה של תוכנית הקירוב הרפורמית הרשמית³⁴ על הקונפליקט המדובר בשאלת חשיבות הגיור כאסטרטגיית קירוב היתה מעורבת. מצד אחד, כתב העת של URJ, Reform Judaism Online, המפרסם את עצמו כ"מגזין היהודי הנפוץ ביותר בעולם", מרבה לכלול סיפורים מחממי-לב על מתגיירים שהתאהבו בטקסטים יהודיים ובחגים ובאירועי מחזור החיים היהודי. מצד שני, הדברים שאמר יופה על סיוע יזום ופעיל בגיור אינם זוכים לאזכור תכוף. ניתוח תוכן קפדני של אופן ההצגה של נאום יופה במדריך חדש לדיון ולימוד מטעם התנועה הרפורמית (The Outreach: Next Generation מאת Alan Bennett) ממחיש איך המסר המקורי של יופה שונה בצורה לא מחוכמת במיוחד. בפרק שכותרתו "קריאות נשיאותיות לקירוב", הדגש בנאומו של יופה הועבר במלואו להאדרת ה"הרואיזם" של בני זוג לא-יהודים המחנכים את ילדיהם כיהודים - במקום עידודם להפוך

בעצמם ליהודים באמת:

בהרחיבו את המצע [של שינדלר] ב-2005, השתמש נשיא URJ הרב אריק יופה במלים "גיבורי החיים היהודיים" לתיאור אותם בני זוג לא-יהודים המעורבים בפעילויות בבית הכנסת, מציעים תמיכה פעילה למעורבות של בני זוגם ביהדות, לומדים על מנהגי היהדות, משתתפים מפעם לפעם בתפילות, ומתחייבים לגדל את הילדים כיהודים.³⁵

אחת התוצאות הלא-מתוכננות של החלטת קביעת היהדות על פי האב כנורמה קהילתית היא שהרבים

**הרב וובר,
שהציע לשלם
מכיסו עבור
מנויים באתר
ההיכרויות
ליהודים J-Date:
"עלינו לעשות
דברים על מנת
שהיהדות
תמשיך
להתקיים"**

לטעון שלא עלה על דעתו ולא נאמר מעולם. הוא ניתח את אי הנחת של הקהילה מהנחיות ההלכה בציינו שרבנים המצדדים בהקמת משפחה יהודית מנסים למצוא "דרך ביניים", אבל ברוב המקרים הם נתפסים כ"מדברים כמו דיקטטורים"³⁶. הפרשה ממחישה באיזו מידה התהפכה הנורמה היהודית ההיסטורית של אנדוגמיה (נישואים בתוך הקבוצה) על ראשה: בעוד שאקסוגמיה (נישואין מחוץ לקבוצה, נישואי תערובת) נתפסה לאורך ההיסטוריה כעבירה על נורמות, וההרתעה מביצועה הושגה באמצעות הפעלת סנקציות חברתיות כמו נידוי או בידוד, באמריקה כיום כל ביטוי של התנגדות לאקסוגמיה - או אפילו העדפה לאנדוגמיה - נתפס כעבירה וראוי לביקורת פומבית וציבורית. אפילו רבנים המנסים לקדם אנדוגמיה נתפסים כחוצים את הקו.

סיכום: הערכת המציאות הנוכחית

"ההשלכות הסוציולוגיות שיהיו לקביעת היהדות על פי האב בעתיד עדיין אינן ידועות", קבע דיינה אבן קפלן בדיונו בהחלטת התנועה הרפורמית מ-1983 (Dana Evan Kaplan [2000], "Patrilineal Descent: The Reform Movements Watershed Resolution of 1983"). אבל מחקרים חוזרים, כולל המחקר הנדון במאמר זה, מבהירים היטב את ההשלכות הסוציולוגיות.

במונחים של קבלה וקירוב משפחות יהודיות מצד האב וילדיהן, לאותו מיעוט שאכן מתקרב ליהדות, ברור שההחלטה היתה הצלחה כבירה:

- ילדים יהודים למשפחות יהודיות מצד האב המזדהים כיהודים ורואים את עצמם כיהודים לכל דבר ועניין ואף פועלים בהתאם, מעשירים מאוד את החיים היהודיים באמריקה כיום. ילדים אלה למשפחות יהודיות מצד האב מעשירים את

העם היהודי ברמות ובדרכים רבות ושונות. אף שסטטיסטית, יש סבירות גבוהה יותר שילדים לאמהות יהודיות יזדהו כיהודים מאשר ילדים לאבות יהודים - אפילו בסביבות שבהן קביעת היהדות על פי האב תקפה כבר זמן רב - אין עוררין על כך שיש ילדים לאבות יהודים ואמהות לא-יהודיות הנמשכים מאוד ליהודים וליהדות. ילדים אלה ממחישים את העוצמה והתוקף של הרעיון "זרע ישראל". מכיוון שחונכו על ברכי הרעיון שהם יהודים מלאים דרך אבותיהם, חלק מאותם ילדים

חשים יהודים ללא שום אמביוולנטיות. חלקם מחוברים ליהדות כאמונה דתית. אחרים מתמקדים באתניות ובעמיות יהודית, ומבלים תקופות ארוכות בישראל. יש שאוהבים - ואף יוצרים - ביטויים תרבותיים יהודיים. יהודים מצד האב כאלה מזדהים על פי רוב עם הגורל היהודי. אחרים

**באמריקה
כיום, כל ביטוי
של התנגדות
לאקסוגמיה
(נישואין מחוץ
לקבוצה) נתקל
בביקורת
פומבית,
אפילו כשהוא
בא מפייהם
של רבנים**

משתוקקים לחיבור ליהדות ומחפשים אותו באופן פעיל. הם חברים חשובים בקהילה היהודית וכך יש להתייחס אליהם.

יחד עם זאת, ההשפעה הסוציולוגית כוללת גם כמה תחומים מדאיגים:

- קביעת היהדות על פי האב מאיצה את הירידה במספר האמהות במשפחות יהודיות המזדהות כיהודיות, בשני אופנים: (א) יש קשר בינה לבין שיעורי גיור נמוכים יותר בקרב נשים לא-יהודיות של יהודים; ו-(ב) יש קשר בינה לבין שיעורים גבוהים של נישואי תערובת, שבהם אין כל יתרון

9 מתוך 10
אמהות יהודיות
בנישואי
תערובת
מתכוונות "לגדל
ילדים יהודים",
לעומת רק קצת
יותר ממחצית
האבות היהודים
בנישואי תערובת

לנישואים עם אשה יהודיה. סטטיסטית, משפחות שיש בהן אם יהודיה פעילות יותר בחיים היהודיים ומחברות ליהדות יותר ממשפחות שאין בהן אם יהודיה. הדבר נכון גם לגבי אמהות שנולדו יהודיות וגם לאמהות שהתגיירו. לפני החלטת קביעת היהדות על פי האב, נישואי גיור - שבהם בן הזוג שנולד לא-יהודי מתגייר והופך ל"יהודי מבחירה", אם להשתמש בביטוי מקובל - היו בעיקר גיורים של נשים לא-יהודיות. רבים מאותם גיורים התבצעו לפני החתונה, כך שבטקס הנישואין אפשר היה להשתמש בשפה המסורתית של הקמת "בית אמיתי בישראל, על פי דת משה וישראל". גיורים אחרים נערכו אחרי החתונה, ברוב המקרים לפני הולדת ילד ועריכת טקס יהודי לקבלת פני היילוד או לפני טקס בר/בת מצווה. המניע לכך היה יצירת משפחה ש"כולם בה מאותו סוג". בעת קבלת החלטת קביעת היהדות על פי האב ב-1983, שיעורי הגיור של נשים לא-יהודיות כבר היו בירידה; בשלושים השנים שחלפו מאז ירד שיעורם עוד יותר. אף שאין לנו שום דרך לדעת אם החלטת קביעת היהדות על פי האב השפיעה על הירידה, אין מנוס מלהכיר בעובדה שמכיוון שעל פי ההחלטה ילדים לאב יהודי נחשבים יהודים אפילו אם האם נשאת לא-יהודיה, במובן מסוים אין לה בעצם "סיבה" לעבור גיור רשמי.

- **גברים יהודים שמתחתנים עם נשים לא-יהודיות - ובכך יוצרים משפחות יהודיות על פי האב - נמנים על היהודים בעלי החיבור הרופף ביותר ליהדות באמריקה כיום.** הניכור של גברים ובנים כלפי

היהדות ממשיך להוות בעיה מערכתית בחברות יהודיות באמריקה. הוא משפיע לא רק על קיום טקסים דתיים ותכיפות הביקורים בבית הכנסת, אלא גם על מידת החיבור לעמיות יהודית, חוג החברים, בחירת בני זוג לנישואין, דאגה ליהודים בישראל וברחבי העולם. ניכור זה גם תורם לגידול בנישואי תערובת וגם מוחרף בעקבותיהם, והוא מוצא ביטוי בולט במשפחות יהודיות מצד האב. לדוגמה, כשסקר האוכלוסייה היהודית בבוסטון לשנת 2005 (Boston Jewish Population Study), בעריכת חוקרים ממכון שטיינהרדט באוניברסיטת ברנדייס, פורסם בנובמבר 2007, הבליטו כותרות העיתונים היהודיים ברחבי אמריקה נתון אחד: 60 אחוזים מן המשפחות בבוסטון שיש בהן הורה אחד יהודי והורה שני לא-יהודי דיווחו שהן מגדלות את ילדיהן כיהודים. מה שלא זכה להבלטה בכותרות שדיווחו על אותו סקר היה הממצא שלפיו במשפחות יהודיות על פי האם, תשע מתוך עשר אמהות יהודיות בנישואי תערובת מתכוונות "לגדל ילדים יהודים", בהשוואה לרק מעט יותר ממחצית האבות במשפחות יהודיות על פי האב.³⁷ חשוב להציב את ההחלטה על קביעת היהדות על פי האב בהקשר של חוסר האיזון המגדרי החמור הבולט כיום ביהדות הליברלית באמריקה. נשים יהודיות באמריקה מעורבות ביהדות הרבה יותר מגברים יהודים, כמעט בכל ספירה דתית וחילונית-אתנית. כפי שנטען במאמר זה ועל סמך נתוני המחקר,³⁸ גברים יהודים המתחתנים עם נשים לא-יהודיות מחוברים ליהדות הרבה פחות ובאופן מובהק סטטיסטית מאשר נשים לא-יהודיות בנישואי תערובת. משפחות שבהן ההורה היהודי האחד הוא גבר יהודי עם חיבור רופף ליהדות מדורגות כאוכלוסייה השולית ביותר ביהדות האמריקנית, גם מפני שאינן כוללות אם יהודיה.

● **קביעת היהדות על פי האב מבטלת את "יתרון השוק" למטרת נישואין, שממנו נהנו בעבר נשים יהודיות,** אשר כקבוצה עדיין מבטאות העדפה לבני זוג יהודים. גברים יהודים ונשים יהודיות הפכו ל"שווים" כהורים שמולידים ילדים המוגדרים כיהודים. גבר יהודי שרוצה ילדים יהודים לא חייב להתחתן עם אשה יהודיה. התוצאה הסוציו-פסיכולוגית בפועל היא שגברים יהודים, אשר במשך עשורים רבים היו מועדים להינשא בנישואי תערובת הרבה יותר מנשים יהודיות, חופשיים כיום יותר מאי פעם לעשות זאת. במקביל, בקרב הנשים היהודיות שיעור נישואי התערובת כיום כמעט זהה לזה של גברים יהודים, גם בתגובה לכוחות הפועלים בשוק הנישואין. למרות שהנורמליזציה של קביעת היהדות על פי האב במסגרת התנועה הרפורמית אכן מיסדה את מדיניות ההכלה במידה כזו שאפילו משפחות מנישואי תערובת שנמנעות מביקור בבית הכנסת מדווחות כי מעולם לא נגרמה להם תחושת אי נוחות מצד מתפללים יהודים, עדיין רוב המשפחות מנישואי תערובת המשתייכות לבתי כנסת הן משפחות שיש בהן אם יהודיה. האמביוולנטיות כלפי יהודים ויהדות, שעל פי ההנחה ממלאת תפקיד מסוים בעצם ההחלטה להינשא בנישואי תערובת אצל חלק מהגברים היהודים, ממלאת תפקיד גם בהכרעת האופי הדתי של משפחתם. כפי שציינו, מחקר הראיונות מגלה שנשים יהודיות הנישאות לגברים לא-יהודים מדווחות במקרים רבים כי העדפתן הראשונה היתה להתחתן עם גבר יהודי.

● **מאמצי קירוב המתמקדים בקבלת אמהות לא-יהודיות של משפחות יהודיות מצד האב מסיטים את הדגש מאבות ואמהות שניהם יהודים.** ארגונים שאינם קשורים לאחד הזרמים ביהדות אמריקה, כגון "קירוב הנשואים בנישואי תערובת

ליהדות" (Jewish Outreach to the Intermarried - JOI) - מיקדו את מרב מאמציהם באמהות לא-יהודיות במשפחות יהודיות על פי האב, והקימו "מעגלי אמהות" העוסקים בקירוב אמהות לא-יהודיות שמגדלות ילדים יהודים. מאמצים אלה יעילים מאוד במובנים רבים ויש להם יתרון חינוכי עצום, שכן הם מסייעים בבניית רשתות קשרים חברתיים ובפיתוח אוריינות ובקיאיות בתרבות היהודית. לדוגמה, הארגון הפיק סדרת כרטיסי ברכה ליום האם, החוגגים את החג האמריקני הזה

בצירוף תודה מיוחדת לאמהות לא-יהודיות המגדלות ילדים יהודים. המשמעות המובלעת כאן, שאמהות לא-יהודיות לילדים יהודים הן מיוחדות, נושאת את המסר הבלתי-מכוון שלפיו אמהות יהודיות הן מיוחדות פחות. יתרה מזו, להתמקדות זו שתי מגבלות: (א) היא אינה מתייחסת ליחס האמביוולנטי

רוב המשפחות מנישואי תערובת המשתייכות לבתי-הכנסת הן משפחות שיש בהן אם יהודיה

של הגבר היהודי כלפי יהודים ויהדות. מכיוון ש"מעגלי האמהות" ומאמצי קירוב נוספים מיועדים בעיקר לאמהות לא-יהודיות ואינם מטפלים באמביוולנטיות (ולפעמים פשוט אנטיפתיה גלויה) כלפי היהדות מצד אבות יהודים במשפחות יהודיות על פי האב, הם יכולים להשיג הישגים מוגבלים בלבד בקירוב משפחות יהודיות על פי האב אל יהודיותן; (ב) השבח וההלל לאמהות לא-יהודיות המגדלות ילדים יהודים - ולא לאמהות היהודיות המגדלות ילדים יהודים - מביאים לכך שמאמצים אלה, גם מבלי

השלכות מדיניות:

התרחיש הרצוי ביותר לילדים ממשפחות יהודיות על פי האב הוא שהם יהיו דומים בכל לילדים ממשפחות שבהן שני ההורים יהודים, הבאים מבתים שיש בהם אם יהודיה. במשפחות מנישואין בתוך הקהילה ומנישואי תערובת גם יחד, שיעור ההצלחה במונחי זהות יהודית - בלי קשר למוצא ההורים - הוא הגבוה ביותר בקרב ילדים החווים רקע של חינוך יהודי עשיר, כולל חינוך יהודי פורמלי בשנות הנעורים, יציאה למחנות יהודיים, וטיולים לישראל. בקרב יהודי אמריקה כיום יש סבירות גבוהה יותר שילדות ונשים יקבלו חינוך יהודי מקיף יותר מגברים יהודים. מסיבה זו ואחרות, כקבוצה (אף שיש כמובן חריגים רבים), גברים יהודים הנישאים בנישואי תערובת נכנסים לנישואים אלה כשהם כבר אדישים או לפחות אמביוולנטיים לגבי יהודיותם. אצל גברים, הסבירות שיהפכו לעמוד התווך של היהודיות במשפחות מנישואי תערובת נמוכה בהרבה מאשר בקרב נשים.

אף על פי כן ישנם סיפורי הצלחה. אמנם חלק מהילדים במשפחות יהודיות מצד האב המזדהים כיהודים באים מרקע יהודי רופף מאוד, אבל בנקודה מסוימת במסע חייהם קורה לפעמים שהם נתקלים במהלכי התערבות יהודית המעוררים בהם השראה, כגון מפגש עם רב או מורה המקבל אותם בברכה, או, בשיעור הולך וגדל, טיול לישראל במסגרת תגלית (Birthright). ילדים, בני נוער וצעירים שנולדו מנישואי תערובת יכולים להפיק תועלת רבה מאותן פעילויות המשך שמהן נהנים ילדים לשני הורים יהודים. (טיעון חזק נוסף בזכות יצירת תוכניות המשך יעילות).

1. מעבר לכך, בפועל ידוע לנו מעט מאוד על אסטרטגיות שיכולות לקרב בנים, צעירים, בוגרים, וגברים יהודים באופן כללי, אל היהודים, היהדות והחיים היהודיים. הקהילה היהודית

להתכוון לכך, מקעקעים ומחלישים עוד יותר את מעמדן הסוציולוגי של אמהות יהודיות.

● **קביעת היהדות על פי האב מבודדת את היהדות הרפורמית באמריקה מן היהדות הליברלית/מתקדמת העולמית וגם מן הקהילות היהודיות האורתודוקסיות והקונסרבטיביות באמריקה.** חשוב לציין שקהילות היהדות המתקדמת, הליברלית או הרפורמית ברחבי העולם לא בהכרח מצייתות להכרעת היהדות הרפורמית באמריקה, שלפיה ילדים לאב יהודי ולאם לא-יהודיה נחשבים כיהודים אם הם מתחנכים כיהודים. למעשה, בכנס בינלאומי של תנועות יהודיות ליברליות, שנערך בסן פרנציסקו ב-2011, התברר שמנהיגים רפורמים רבים מחוץ לאמריקה מתנגדים לאימוץ ההחלטה האמריקנית.

קהילות תפוצה המקיימות קשרים חזקים עם ישראל, כגון יהדות דרום-אפריקה, מושפעות מאוד (ואף עלולות להיפגע) מן הידיעה שהרשויות הדתיות בישראל אינן מקבלות ילדים יהודים על פי האב כיהודים, כפי שדיווחה העיתונאית סו פישקוף. מסיבה זו ואחרות, קביעת היהדות על פי האב "לא תופסת תאוצה בעולם הרפורמי".³⁹ אם כן, קביעת היהדות על פי האב מהווה גורם חשוב בבולטות ובעוצמה הנוכחית של היהדות הרפורמית בארצות הברית - ובה בעת גם סוגיה מפלגת שלא רק מפרידה בין היהדות הרפורמית באמריקה לבין היהדות הקונסרבטיבית והאורתודוקסית, אלא גם בינה לבין קהילות רפורמיות ברחבי העולם.

קהילות היהדות המתקדמת, הליברלית או הרפובמית ברחבי העולם לא בהכרח מצייתות להכרעות התנועה הרפורמית בארה"ב בעניין הזהות היהודית

בדיון בעמדות ההיסטוריות של האורתודוקסיה בשאלת הגיור, כתבו דוד אלנסון ודניאל גורדיס: "דרישות ההלכה ותנאיה נוצקו בכור המצרף של החיים, בידי בני אדם שהביאו את אמונותיהם המוצקות בהקשרים היסטוריים ספציפיים אל הדיון במקרים המובאים לשיפוטם."⁴⁰ מאמר זה טוען בתוקף כי בהקשר ההיסטורי הספציפי של אמריקה בעשור השני של המאה העשרים-ואחת, לנוכח המצב החריג מבחינה היסטורית של נישואי תערובת בהיקף נרחב והתרופפות החיבור ליהדות בקרב גברים יהודים, תגובה שתכלול הגברת המאמצים החינוכיים בכל פלחי האוכלוסיה, והזמנת בני זוג לא-יהודים להפוך באופן רשמי לחלק מהעם היהודי באמצעות גיור, תוכל גם לשמור על התוצאות החיוביות וגם לסייע בשיכוך הדאגות שיצרה החלטת קביעת היהדות על פי האב.

טרם התמודדה באופן מלא עם בעיית חוסר האיזון המגדרי ביהדות. הקהילה כולה - לא רק המשפחות מנישואי תערובת - מושפעות מהתנכרות הגברים. מנהיגים ומחנכים יהודיים חייבים ללמוד ולחקור עוד כיצד ניתן לחבר גברים יהודים אמריקנים ליהודיותם. המלצת המדיניות הראשונה של מסמך זה היא קריאה ובקשה להמשך המחקר על אסטרטגיות לחיבור גברים יהודים אמריקנים לישראלים - כולל במשפחות של נישואי תערובת - אל יהודיותם.

2. המלצת המדיניות השניה היא להדגיש את חשיבות הגיור. מאוד לא סביר שהתנועה הרפורמית תרצה לחזור בה מההחלטה של 1983. תחת זאת, קריאתו של הרב אריק יופה ב-2005 לכך שיהודי אמריקה, ובעיקר בתנועה הרפורמית, יאמצו עידוד נלהב יותר של הגיור כאסטרטגיה לקירוב, נראית כיום הולמת במיוחד. משפחות מנישואי גיור מצויות במקום דומה מאוד למשפחות שנישאו בתוך הקהילה היהודית, מבחינת הקשרים והפעילויות במעגל היהודי. עידוד לגיור שנעשה בעדינות וברגישות ומתוך קבלה בברכה עשוי להיות אסטרטגיית הקירוב המועילה ביותר העומדת כיום לרשות הקהילה היהודית.

3. מצבים כאובים רבים נגרמים כתוצאה מן המציאות שבה יהודים שעברו גיור אצל רבנים רפורמים אינם מתקבלים כיהודים בהקשר הישראלי. למרות הרגישות הפוליטית והדתית הרבה שבוודאי תידרש לשם כך, מאמר זה מסתיים בהמלצה שממשלת ישראל תנקוט מאמצים מתואמים יותר למציאת דרכים שיאפשרו לאוכלוסיות בתוך ומחוץ לישראל, שחבריהן תופסים את עצמם כיהודים, להשיג הכרה ישראלית ממשלתית רשמית (גם אם לא הלכתית אורתודוקסית) לכך שהם שותפים מלאים בגורל העם היהודי.

- Paul R. Spikard, *Mixed Blood: Inter-marriage and Ethnic Identity in Twentieth-Century America* (Madison: University of Wisconsin Press, 1989). .5
- "Reform Movement's Resolution on Patrilineal Descent," op.cit. .6
- Contemporary American Reform Responsa 38. .7
Patrilineal and Matrilineal Descent (New York: Central Conference of American Rabbis, October 1983), can be accessed at: data.ccarnet.org.
- "Reform Movement's Resolution on Patrilineal Descent," op.cit., p. 4 of 4. .8
- Report of the Committee on Patrilineal Descent .9
(p. 2 of 4)
- Alexander Schindler, Remarks at the Clal Conference .10
on Jewish Unity (Princeton, NJ, March 16, 1986), in Aron Hirt-Manheimer, ed., *The Jewish Condition: Essays on Contemporary Judaism Honoring Rabbi Alexander M. Schindler* (New York: UAHC Press, 1995), pp. 259-260.
- Dania Evan Kaplan, *American Reform Judaism: An Introduction* (New Brunswick: Rutgers University Press, 2005), p. 236.
- ראיון אישי עם הרב דוד אלנסון באוניברסיטת ברנדייס, .12
14 מארס 2013.
- David Ellenson, "The Integrity of Reform Within .13
Kelal Yisrael" (New York: Central Conference of American Rabbis 97th Annual Convention, ed. Elliot L. Stevens, 1986) XCVI: 21-32.
- David Ellenson, "The Rock from Which they were .14
Cleft," review essay of Haim Amsalem, *Zera Yisrael* (Seed of Israel) and *Mekor Yisrael* (Source of Israel) in *Jewish Review of Books* (Winter 2012): 41-43.
- Shaye J.D. Cohen, "The Matrilineal Principle in .15
Historical Perspective, in *Judaism*", 34, 1 (1985): 5-13.
- "Reform Movement's Resolution on .1
Patrilineal Descent," Report of the Committee on Patrilineal Descent, adopted on March 15, 1983. Can be accessed at <http://www.jewishvirtuallibrary.org/source/Judaism/patrilineal1.html>
- Jonathan Ament, UJC Report Series on NJPS 2000- .2
01, *American Jewish Religious Denominations, Report 10* (New York: United Jewish Communities, 2005), pp. 8-9.
- יעקב שטאוב (Jacob J. Staubb, "A Reconstructionist .3
View on Patrilineal Decent," in *Judaism* 133, Vol 34, No. 1 (Winter 1985) pp. 97-106) (FRCH) הקהילות וה"חבורות" הרקונסטרוקציוניסטיות (העבירו בשנת 1968 ובשנת 1979 החלטות שבהן הוצהר כי "התנועה הרקונסטרוקציוניסטית והמוסדות המסונפים אליה יראו בילדים אלה [שנולדו לאב יהודי ולאם לא-יהודיה] יהודים אם הוריהם התחייבו לגדל את ילדיהם כיהודים באמצעות מילת הבנים, חינוך יהודי לבנים ולבנות, ואם הילדים עומדים בדרישות לבר/בת מצווה או חניכה." אף שהסמינר הרבני הרקונסטרוקציוניסטי באמריקה (RRC) היה הראשון לפתוח את שעריו לנשים ולהיות מקום נוח ליהודים להט"בים, ושיר תמיד מסרים של הכלה וקבלה, זרם היהדות הרקונסטרוקציוניסטית קטן מאוד מבחינה מספרית.
- ראו: Mathew Frey Jacobson, *Whiteness of a .4
Different Color: European Immigrants and the Alchemy of Race* (Cambridge: Harvard University Press, 1998); Mary C. Waters, *Ethnic Options: Choosing Identities in America* (Berkeley: University of California Press, 1990); Eric L. Goldstein, *The Price of Whiteness: Jews, Race, and American Identity* (Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2006); Karen Brodtkin, *How Jews Became White Folks & What That Says About Race in America* (New Brunswick, NY: Rutgers University Press, 1998)

- ניו אינגלנד, ניו ג'רזי, אטלנטה ודנוור, שנערכו בשנים 1999-2000. דו"ח המחקר הראשוני פורסם תחת הכותרת *Jewish and Something Else: A Study of Mixed Married Families* (New York: American Jewish Committee, 2001). המחקר נערך בתמיכת ה-American Jewish Committee ובוצע על-ידי חוקרים באוניברסיטת ברנדייס.
25. Fishman and Parmer.
26. סקר האוכלוסיה היהודית הארצי נערך מטעם איחוד הקהילות היהודיות באמריקה על-ידי לורנס קוטלר-ברקוביץ ואחרים (The National Jewish Population Survey 2000-01, United Jewish Communities (UJC), Lawrence Kotler-Berkowitz et al.). במסגרת הסקר רואיינו 5,148 משיבים. למידע נוסף ולהורדת הנתונים ראו: www.jewishdatabank.org.
27. Linda J. Sax, *America's Jewish College Freshmen: Current Characteristics and Recent Trends Among Students Entering College* (Los Angeles: University of California Higher Education Research Institute, Hillel Foundation for Jewish Campus Life, 2002), p. 227.
28. Leonard Saxe, Fern Chertok, Benjamin Phillips, "It's not just who stands under the chuppah: Jewish identity and mixed marriage" (Waltham, MA: Brandeis University's Steinhardt Social Research Institute, 2007).
29. Karen R. McGinity, "Gender Matters: Jewish identity, intermarriage, and parenthood," in *Contact: The Journal of the Steinhardt Foundation for Jewish Life* 14, No. 2 (Winter 2012):12-13. See also McGinity's books, *Still Jewish: A History Women and Intermarriage in America* (New York: NUY Press, 2009), and *Strangers in the Fold: Jewish Men, Intermarriage, and Fatherhood* (Bloomington: Indiana University Press, 2013).
30. Fishman, *Double Or Nothing?*
31. Increasing Jewish secularism and intermarriage are interrelated: secular American Jews are more
16. J. David Bleich, "The Patrilineal Principle: The Crucial Concern," in *Judaism*, op. cit., pp. 14-19.
17. Lawrence H. Schiffman, "Jewish Identity and Jewish Descent," in *Judaism*, op. cit., pp. 78-84.
18. Robert Gordis, "Patrilineal Descent--a Solution or a Problem," in *Judaism*, op. cit., pp. 32-40.
19. Joel Roth, "An Halakhic perspective on an Historical Foundation," in *Judaism*, op. cit., pp. 62-67.
20. Judith Haputman, "Patrilineal Descent--An Examination of the Issue," in *Judaism*, op. cit., pp. 45-49.
21. רבנים וחברי הקהילה הרפורמית החלו בבלות יותר זמן בישראל, והתחברו לעברית, למוסיקה ישראלית חדשה, לריקודים יהודיים ולהיבטים נוספים של התרבות הישראלית, ובכללם הקשר הישראלי-חילוני אל החגים בלוח השנה היהודי. המקהלה הרשמית החלה לפנות את מקומה לרבנים הפורטים עלי גיטרה, במקומות מסוימים, שניגנו מנגינות ששמעו לראשונה בישראל. רבנים ואחרים מהתנועה הרפורמית שביקרו בישראל חזרו הביתה עם כיפות ישראליות מגוונות, וחלקם המשיכו לחבוש בבית הכנסת את הכיפות שרכשו בישראל.
22. Harriet Hartman and Moshe Hartman, *Gender and American Jews: Patterns in Work, Education & Family in Contemporary Life* (Waltham, MA: HBI Series on Jewish Women/ Brandeis University Press, 2009), p. 138.
23. Graphic figures prepared by Daniel Parmer, in Sylvia Barack Fishman and Daniel Parmer, *Matrilineal Ascent/ Patrilineal Descent: The Growing Gender Imbalance in Contemporary Jewish Life* (Waltham, MA: Cohen Center for Modern Jewish Studies, 2008).
24. Sylvia Barack Fishman, *Double Or Nothing? Jewish Families and Mixed Marriage* (Waltham, MA: Brandeis University Press/ University Press of New England, 2004). הספר מבוסס על 254 ראיונות עומק עם בעלים ונשים בארבעה מקומות באמריקה:

- Judaism 68th General Assembly (<http://urj.org/yoffie/biennialsermon05/>).
Yoffie, Sermon 05, op. cit. .33
- Sylvia Barack Fishman, לדיון נוסף בתנופה זו, ראו, .34
"The Jewish Outreach Enterprise: Rhetoric and Reality," in Steven T. Katz and Steven Bayme, eds., Continuity and Change (New York: University Press of America, Inc., 2011), pp. 105-129
- Alan D. Bennett, "Outreach: The Next Generation discussion and study guide," in Reform Judaism online: Union for Reform Judaism (<http://reformjudaismmag.org/Articles>; Winter 2007), p. 1 of 6. .36
- Jeff Diamant, "Rabbi gives Cupid a nudge with JDate," in USA Today, Nov. 8. .37
- Leonard Saxe et al., Jewish Population Study of Greater Boston (Waltham, MA.: Brandeis University Cohen Center for Modern Jewish Studies, and the Boston Combined Jewish Philanthropies, 2005).
Fishman and Parmer. .38
- Sue Fishkoff, "Why is patrilineal descent not catching on in Reform worldwide?" JTA Jewish and Israeli News, San Francisco, February 15, 2011. .39
- David Ellenson and Daniel Gordis, Pledges of Jewish Allegiance: Conversion, Law, and Policymaking in Nineteenth-and Twentieth-Century Orthodox Responsa (Stanford: Stanford University Press: 2012), p. 166. .40

likely to marry non-Jews, and intermarried Jews are more likely than in-married Jews to call themselves "secular." According to the American Religious Identification Survey (ARIS) 2008, which examined secularism in the United States, percentages of American Jews who identify as "secular," "unaffiliated," or "cultural Jews who identify by ethnicity alone" rose from 20 percent in 1990 to 37 percent in 2008. "I attribute the shift to a combination of disaffection from Judaism and intermarriage," commented key investigator, Dr. Barry Kosmin. (Barry A. Kosmin and Ariela Keysar, American Religious Identification Survey (ARIS), 2008 (Hartford, CT.: Trinity College, 2008). Indeed, in the NJPS 2000-01 and in earlier ARIS studies it was already apparent that children raised in intermarried households were far less likely to be "raised as Jews," far less likely to receive Jewish education, and much more likely than those raised in inmarried households to identify as "secular" when they reached adulthood. Both the likelihood of creating an intermarried household and the likelihood of identifying as secular increase when intermarriage becomes the family tradition (NJPS Report 2000-01: Variations in Intermarriage, Intermarriage and Current Jewish Connections (NJPS United Jewish Communities/ Jewish Federations of North America). As we have noted, around three quarters of Jews with only one Jewish parent marry a non-Jew. About one-third of American Jewish intermarried families nationally say they are "raising child/ren as Jews." Among those intermarried couples not raising children as Jews many report that the household has no religious affiliation. Almost 60 percent with only one Jewish parent who were "raised as Jews" are intermarried, and about 86 percent of those with only one Jewish parent who were "not raised as Jews" are intermarried

Sermon by Rabbi Eric Yoffie at the Houston Biennial, .32
Houston, TX, Nov. 19, 2005, Union for Reform